

DONALD FEATHERSTONE

ΟΜΝΤΟΥΡΜΑΝ

1898

**Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΚΙΤΣΕΝΕΡ
ΣΤΟ ΣΟΥΔΑΝ**

ΟΜΝΤΟΥΡΜΑΝ 1898 - Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΚΙΤΣΕΝΕΡ ΣΤΟ ΣΟΥΔΑΝ

Σειρά : Εκστρατείες

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
Νέζης Κωνσταντίνος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ
Νέζης Κωνσταντίνος

Η Osprey δεν ευθύνεται για τυχόν λάθη ή παραλείψεις που ενδέχεται να υπάρχουν

ΠΡΩΤΟΤΥΠΗ ΕΚΔΟΣΗ
Donald Featherstone
OMDURMAN 1898 - Kitchener's Victory in the Sudan
© 1993 Osprey Publishing, Part of Bloomsbury Publishing Plc

Το παραπάνω βιβλίο, όπως και άλλα παρόμοιας θεματολογίας, είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Osprey www.ospreypublishing.com

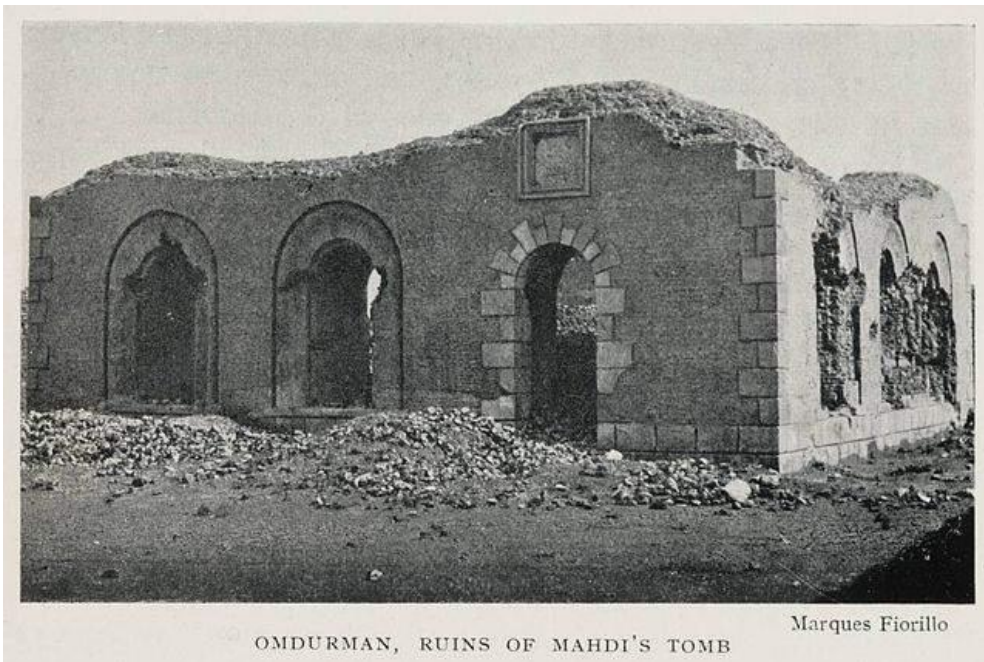
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
© Νέζης Κωνσταντίνος, Μάρτιος 2022 (2η έκδοση)
© Νέζης Κωνσταντίνος, Σεπτέμβριος 2016 (1η έκδοση με ISBN: 978-960-93-8479-7)

Οι εικόνες που περιέχονται σε αυτό το βιβλίο προέρχονται από το διαδίκτυο και είναι σύμφωνες με την ισχύουσα νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων (Ν.2121/1993 και Ν.4212/2013).

ISBN: 978-618-82967-2-5

DONALD FEATHERSTONE

ΟΜΝΤΟΥΡΜΑΝ 1898

**Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ
ΚΙΤΣΕΝΕΡ ΣΤΟ ΣΟΥΔΑΝ**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΤΟ ΣΟΥΔΑΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥΜ	7
ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΔΙΟΙΚΗΤΕΣ	9
Οι διοικητές του Άγγλο-αιγυπτιακού στρατού	9
Οι ηγέτες των Ανσάρ	10
ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΣΤΡΑΤΟΙ	11
Ο ΑΓΓΛΟ-ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ	11
Στολή των βρετανικών στρατευμάτων στο Σουδάν	12
Τυφέκια - Ξιφολόγχες.....	12
Το ξίφος του ιππικού	13
Πυροβολικό	13
Το πυροβολικό του αιγυπτιακού στρατού.....	13
Πολυβόλα Maxim.....	14
Η αναγέννηση του αιγυπτιακού στρατού	14
Στολή του αιγυπτιακού στρατού - Σημαίες	14
Σουδανικά τάγματα στον αιγυπτιακό στρατό	15
Το ναυτικό του Κίτσεναρ	15
Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΝΣΑΡ	16
Οργάνωση των Ανσάρ.....	16
Οι σημαίες των Ανσάρ.....	17
Η παρακμή του κράτους των Ανσάρ	17
Στολή των Ανσάρ	17
Τα όπλα των Ανσάρ	18
Το πυροβολικό των Ανσάρ	19
Η τακτική μάχης των Ανσάρ.....	19
Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΝΤΟΝΓΚΟΛΑ - ΜΠΕΡΜΠΕΡ	21
Η μάχη του Φιρκέτ, 7 Ιουνίου 1896.....	21
Η πορεία προς Ντόνγκολα	23
Ο Χάντερ κατακτά το Abu Hamed	23
Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΤΑΜΟ ΑΤΜΠΑΡΑ	25
Οι αντιδράσεις του Χαλίφη	25
Η μάχη του ποταμού Ατμπάρα, 8 Απριλίου 1898	26
Ο Sirdar προετοιμάζεται για την τελική μάχη	28

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΟΜΝΤΟΥΡΜΑΝ	29
Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΟΜΝΤΟΥΡΜΑΝ.....	35
Αυγή, 2 Σεπτεμβρίου 1898.....	35
Οι βολές μιας κανονιοφόρου σώζουν το Σώμα Καμήλων	36
Η επίθεση του 21ου Συντάγματος Λογχοφόρων	38
Η τελευταία πρόκληση του Χαλίφη.....	40
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	46
Τα στρατιωτικά λάθη του Χαλίφη	46
Το αποτέλεσμα της εκστρατείας.....	47
Εκκαθαριστικές επιχειρήσεις μετά τη μάχη του Ομντουρμάν.....	48
Το κυνήγι του Χαλίφη	49
ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ	50
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	53
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	54

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το βιβλίο αυτό είναι το τελευταίο της τριλογίας του Donald Featherstone για τους πολέμους της Μ. Βρετανίας σε Αίγυπτο και Σουδάν. Η έναρξη της εκστρατείας στο Σουδάν με την κατάκτηση της επαρχίας της Ντόνγκολα, οι μάχες του Φιρκέτ και του ποταμού Ατμπάρα, καθώς και η επική μάχη του Ομντουρμάν - μια από τις μεγαλύτερες μάχες ερήμου της Βικτωριανής εποχής - περιγράφονται με γλαφυρό τρόπο. Το βιβλίο συνοδεύεται από φωτογραφίες και σχεδιαγράμματα.

Το πρώτο βιβλίο του συγγραφέα αναφέρεται στην πτώση του Χαρτούμ και τον ηρωικό θάνατο του στρατηγού Τσαρλς Γκόρντον (αρ. 23 στη Σειρά Εκστρατειών της Osprey). Το δεύτερο βιβλίο του αναφέρεται στη μάχη του Τελ-ελ-Κεμπίρ το 1882, που οδήγησε στην κατάκτηση της Αιγύπτου από τη Μεγάλη Βρετανία (αρ. 27 στη Σειρά Εκστρατειών της Osprey).

Τα βιβλία της Osprey στη Σειρά Εκστρατειών παρουσιάζουν με συνοπτικό και έγκυρο τρόπο τις μεγάλες στρατιωτικές συγκρούσεις της ιστορίας. Η στρατηγική των αντιπάλων και η εξέλιξη των επιχειρήσεων περιγράφονται βήμα-βήμα. Τα κείμενα συνοδεύονται από πολύχρωμους χάρτες, έγχρωμα σχεδιαγράμματα κάθε μάχης σε τρεις διαστάσεις, πίνακες και εικόνες.

ΤΟ ΣΟΥΔΑΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥΜ

Οι Ανσάρ σημείωσαν δυο ακόμα νίκες το 1885, όταν κυρίευσαν την Κασσάλα και το Σεννάρ. Ο πόλεμος όμως κατά της Αβησσυνίας το 1887-9 αποτέλεσε την πρώτη στρατιωτική επιχείρηση του Χαλίφη και η μάχη στο Γκαλαμπάτ¹ ήταν ίσως η τελευταία μάχη στην ιστορία, όπου δυο στρατοί συγκρούστηκαν με αγχέμαχα όπλα.

Από το 1886 έως το 1889 η άμυνα των αιγυπτιακών συνόρων και της περιοχής του Σουακίμ ήταν στην αποκλειστική αρμοδιότητα του «νέου» αιγυπτιακού στρατού, που διοικούνταν από Βρετανούς αξιωματικούς. Το Δεκέμβριο του 1888 δυο αιγυπτιακές-σουδανικές ταξιαρχίες υπό τη διοίκηση των Γκρένφελ και Κίτσενερ έλυσαν την πολιορκία του Σουακίμ από τον Οσμάν Ντίγκνα. Τον Ιούλιο του 1889 οι Ανσάρ εισέβαλλαν στην Αίγυπτο και στις 3 Αυγούστου ο στρατός του Wad al Najumi ηττήθηκε ολοκληρωτικά από τους Αιγυπτίους στη μάχη του Τοσκή². Οι Ανσάρ σοκαρισμένοι και αποθαρρημένοι, υποχώρησαν στη Σουάρντα, 130 μίλια νότια του Wadi Halfa. Η ήττα αυτή σηματοδότησε την αρχή της παρακμής του κράτους του Μαχντί στο Σουδάν.

Το 1889-90 ο λαός του Σουδάν υπέφερε από λιμό και το 1891 απέτυχε μια επανάσταση κατά του Χαλίφη. Το 1891 οι δυνάμεις του Οσμάν Ντίγκνα πολιορκήσαν ξανά το Σουακίμ, αλλά ηττήθηκαν στις 19 Φεβρουαρίου από τους Αιγυπτίους στο Τοκάρ. Ακόμα μια ήττα σημειώθηκε το Δεκέμβριο του 1893, όταν ο ιταλικός στρατός νίκησε τον Ahmad wad-Ali στο Αγκορντάτ. Τον Ιούλιο του 1894 οι Ιταλοί κατέλαβαν την Κασσάλα, τη μεγαλύτερη πόλη του ανατολικού Σουδάν, αλλά το 1896 υπέστησαν βαριά ήττα από τους Αβησσυνούς στη μάχη της Adowa³, οι οποίοι απείλησαν ξανά το νότιο Σουδάν.

Το κράτος του Μαχντί βρέθηκε σε κατάσταση πολιορκίας. Στο νότο οι Βέλγοι του Ελεύθερου Κράτους του Κογκό διεκδικούσαν την περιοχή του Άνω Νείλου. Δυτικά βρίσκονταν οι Γάλλοι. Αλλά η σημαντικότερη απειλή για τον Χαλίφη, που δεν το άφηνε να δεσμεύσει δυνάμεις για να αντιμετωπίσει αυτές τις απειλές, ήταν ο «νέος» αιγυπτιακός στρατός, που έκανε αισθητή την παρουσία του στα βόρεια σύνορα του Σουδάν.

Στη Βρετανία, η κοινή γνώμη απαιτούσε επίμονα εκδίκηση για το θάνατο του Γκόρντον. Ο αιγυπτιακός στρατός ενισχύθηκε και αναδιοργανώθηκε, ενώ η άμυνα του Σουέζ ανατέθηκε στο Βασιλικό Ναυτικό και στα βρετανικά στρατεύματα στην Αίγυπτο. Το 1895 άρχισαν να εκπονούνται σχέδια για την κατάκτηση της Ντόνγκολα

---

¹ **Γκαλαμπάτ 1889.** Μάχη μεταξύ των Ανσάρ και της Αβησσυνίας (Αιθιοπίας), η οποία έληξε με πύρρεια νίκη των πρώτων. Στη μάχη αυτή σκοτώθηκε ο βασιλιάς της Αιθιοπίας Yohannes IV. Μετά τη μάχη αυτή και την απώλεια των καλύτερων μαχητών τους, η ισχύς των Ανσάρ άρχισε να εξασθενεί.

² **Τοσκή 1889.** Μάχη μεταξύ των Ανσάρ και του αιγυπτιακού στρατού. Ο Χαλίφης ήθελε να επεκτείνει την κυριαρχία του στην Αίγυπτο. Ο Wad al Najumi με δύναμη 6000 αντρών εισέβαλλε στην Αίγυπτο και στρατοπέδευσε στο Τοσκή. Στην πεντάωρη μάχη που ακολούθησε, η δύναμη του εκμηδενίστηκε και ο ίδιος σκοτώθηκε.

³ **Adowa 1896.** Μεγάλη μάχη που έληξε με ήττα των Ιταλών από τον αιθιοπικό στρατό. Οι Ιταλοί υπέγραψαν τη συνθήκη της Αντίς Αμπέμπα και αναγνώρισαν την ανεξαρτησία της Αιθιοπίας.

το επόμενο έτος.

Λαμβάνοντας υπόψη την προσωπική απόφαση του Χεδίβη της Αιγύπτου να χρησιμοποιήσει τον αναγεννημένο αιγυπτιακό στρατό για να κατακτήσει την επαρχία της Ντόνγκολα και το αίτημα της Ιταλίας για έναν αντιπερισπασμό που θα εμπόδιζε τους Ανσάρ να κυριεύσουν την Κασσάλα, η βρετανική κυβέρνηση ενέκρινε μια εκστρατεία ανακατάληψης του Σουδάν. Επικεφαλής ορίστηκε ο στρατηγός Σερ Χέρμπερτ Κίτσεενερ, ο οποίος είχε γίνει *Sirdar* (Αρχιστράτηγος του Αιγυπτιακού Στρατού) το 1892. Δυο νέα τάγματα του αιγυπτιακού στρατού κλήθηκαν από τις εφεδρείες, στρατιώτες από την Ινδία αντικατέστησαν τη φρουρά στο Σουακίμ και το σύνταγμα North Staffordshire προωθήθηκε νότια και ανέλαβε τον έλεγχο των συνόρων από τον αιγυπτιακό στρατό.

ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΔΙΟΙΚΗΤΕΣ

Οι διοικητές του Άγγλο-αιγυπτιακού στρατού

Αρχιστράτηγος της εκστρατείας στο Σουδάν ήταν ο 48χρονος **Σερ Χέρμπερτ Κίτσενερ** (Sir Herbert Kitchener), ο οποίος είχε διαδεχθεί τον Σερ Φράνσις Γκρένφελ (Sir Francis Grenfell) ως *Sirdar*⁴ το 1892. Ο Κίτσενερ ήταν ένας αυστηρός και σκληρός διοικητής, ο οποίος δεν πραγματοποιούσε τίποτε χωρίς να είναι 100% έτοιμος. Άνθρωπος χωρίς χιούμορ, μισούσε τον Τύπο, ήταν φιλόδοξος και φιλάργυρος. Η αμοιβή του για την ανακατάληψη του Σουδάν ήταν 30.000 λίρες και ένας τίτλος ευγενείας.

Αν ο Κίτσενερ ήταν το μυαλό του Άγγλο-αιγυπτιακού στρατού, τότε ο υποστράτηγος **Άρτσιμπαλντ Χάντερ** (Archibald Hunter) ήταν η γροθιά του. Ένας σκληρός και εμπειροπόλεμος στρατηγός, που βρισκόταν για 14

χρόνια στην πρώτη γραμμή όλων των συγκρούσεων στο Σουδάν.

Ο διοικητής της βρετανικής μεραρχίας πεζικού, αντιστράτηγος **Σερ Ουίλιαμ Κατάκρ** (Sir William Catacre), ήταν ένας αεικίνητος, ενεργητικός και ακούραστος διοικητής, ο οποίος διοικούσε τους άντρες του πολύ σκληρά. Οι ταξίαρχοι **A.G. Wauchop** και **N.G. Lyttelton**, πέρασαν δύσκολες ώρες, καθώς ο Κατάκρ ήθελε να έχει τον τελευταίο λόγο για οτιδήποτε συνέβαινε στη μεραρχία του, ακόμα και σε επίπεδο συντάγματος.

Ίσως η πιο διακεκριμένη προσωπικότητα ανάμεσα στους διοικητές του Άγγλο-αιγυπτιακού στρατού ήταν ο αντισυνταγματάρχης **Έκτωρ Άρτσιμπαλντ Μακντόναλντ** (Hector Archibald Macdonald), ο οποίος είχε τον περισσότερο χρόνο θητείας στο στρατό από κάθε άλλον. Στην εκστρατεία ανακατάληψης του Σουδάν αξιοποίησε στο έπακρο τους άντρες του και όντας γενναίος σε βαθμό απερισκεψίας, συνέβαλε τα μέγιστα για τη νίκη στη μάχη του Ομντουρμάν. Οι υπόλοιποι διοικητές ήταν ο αντισυνταγματάρχης **Τζον Μάξγουελ** (J.G. Maxwell), ο οποίος ηγήθηκε του αιγυπτιακού στρατού σε όλες τις νίκες του και ο αντισυνταγματάρχης **D.F. Lewis**, ένας ταλαντούχος στρατιώτης με απεριόριστη ζωτικότητα.

⁴ **Sirdar**. Παραλλαγή της περσικής λέξης Sardar που σήμαινε διοικητής ή επικεφαλής ή αρχηγός φυλής. Συνώνυμη της αραβικής λέξης Amir. Στην Αίγυπτο ήταν ο τίτλος που έφεραν οι Βρετανοί Αρχιστράτηγοι του αιγυπτιακού στρατού.

Το σώμα ιππικού είχε διοικητή τον αντισυνταγματάρχη **R.G. Broadwood**, ενώ το πυροβολικό βρισκόταν υπό τη διοίκηση του αντισυνταγματάρχη **C.J. Long**. Οι **Friendlies** - μια δύναμη 2.500 Αράβων άτακτων - διοικούνταν από τον ταγματάρχη **Edward Montagu Stuart-Wortley**, έναν βετεράνο της αποτυχημένης εκστρατείας σωτηρίας του Gordon και εκκεντρικό οπαδό των Αράβων.

Οι ηγέτες των Ανσάρ

Από το 1885 ο στρατός των Ανσάρ⁵ βρισκόταν υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο του Χαλίφη **Abdullahi**, ο οποίος ήταν μεν ικανός στην οργάνωση ενός στρατού, αλλά ανεπαρκής δε στην τακτική στο πεδίο της μάχης. Ο πιο μάχιμος και δραστήριος διοικητής των Ανσάρ ήταν ίσως ο Οσμάν Ντίγκνα, ένας πρώην δουλέμπορος με σημαντικά ερείσματα ανάμεσα στις φυλές της περιοχής του Σουακίμ. Έγινε πρώτος τη τάξει οπλαρχηγός μετά το θάνατο του Abd al Rahman Mujumi και παρέμεινε ψηλά στην ιεραρχία των Ανσάρ μέχρι τη μάχη του Ομντουρμάν.

Ο διοικητής των Ανσάρ στη μάχη του ποταμού Ατμπάρα ήταν ο Χαλίφης Σαρίφ Μαχμούντ Αχμάντ (**Sharif Mahmud Ahmad**), ο οποίος συνελήφθη. Εξαιτίας του παραδοσιακού νεποτισμού των Αράβων, ο Χαλίφης Abdullahi διόρισε τον ετεροθαλή αδελφό του Yacub στη διοίκηση της Μαύρης Σημαίας και το γιο του Σεΐχη Uthman al-Din στη διοίκηση της Σκούρας Πράσινης Σημαίας (τους **Muluazimiya**).

---

⁵ **Ανσάρ**. Αραβική λέξη που σημαίνει «ακόλουθος»

ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ ΣΤΡΑΤΟΙ

Ο ΑΓΓΛΟ - ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ

Τα βρετανικά συντάγματα πεζικού ήταν οργανωμένα σε δυο τάγματα των οκτώ λόχων και κάθε λόχος διέθετε 120 άντρες. Τα συντάγματα ιππικού αποτελούνταν από 4 ίλες των 160 αντρών η καθεμία.

Τα αιγυπτιακά τάγματα πεζικού αποτελούνταν από έξι λόχους των 150 αντρών ο καθένας. Οι ίλες ιππικού είχαν 100 άντρες η καθεμία. Οι πυροβολαρχίες διέθεταν έξι πυροβόλα με 113 άντρες, ενώ οι ιππήλατες πυροβολαρχίες είχαν 137 άντρες. Οι λόχοι των Σωμάτων Καμήλων αποτελούνταν από 152 άντρες ο καθένας. Ήταν σπάνιοι οι μονάδες και ιδιαίτερα αυτές των σουδανικών ταγμάτων να είχαν πλήρη σύνθεση.

Ο Βρετανικός στρατός 1888 - 91	
Γκαμάιζα (ανατολικό Σουδάν), 20 Δεκεμβρίου 1888 (Κίτσεενερ)	
1η ταξιαρχία	9ο, 10ο, 12ο σουδανικά τάγματα
2η ταξιαρχία	4ο αιγυπτιακό, 11ο σουδανικό τάγμα
Αρτζίν/Τοσκή (αιγυπτιακά σύνορα), 28 Ιουνίου-1 Αυγούστου 1889	
9ο σουδανικό τάγμα	4 λόχοι
10ο σουδανικό τάγμα	4 λόχοι
13ο σουδανικό τάγμα	4 λόχοι
Σώμα Καμήλων	2 λόχοι
Αιγυπτιακό ιππικό	2 ίλες
2η πεδινή πυροβολαρχία, αιγυπτιακό πυροβολικό	πυροβόλα Krupp των 6,6 cm
3η πυροβολαρχία Φρουράς αιγυπτιακό πυροβολικό	πυροβόλα Krupp των 2,8 cm
Τοσκή, 3 Αυγούστου	
1η ταξιαρχία (Woodhouse)	3ο, 5ο, 7ο αιγυπτιακά τάγματα
2 ίλες ιππικού	
1η και 2η πυροβολαρχία πεδινού πυροβολικού	6 πυροβόλα
1 πυροβολαρχία της Φρουράς	
Σώμα Καμήλων	
2η ταξιαρχία (Κίτσεενερ)	1ο, 2ο αιγυπτιακά τάγματα
1 ίλη ιππικού	
1 απόσπασμα ιππήλατου και πεδινού πυροβολικού	
1 ίλη του 20ου συντάγματος Ουσάρων συν 4 κανονιοφόροι	
Τοκάρ (ανατολικό Σουδάν) 19 Φεβρουαρίου 1891	
1ο αιγυπτιακό τάγμα (λίγοι λόχοι)	
4ο αιγυπτιακό	
11ο και 12ο σουδανικά τάγματα	
2 ίλες ιππικού	
2 πεδινά πυροβόλα Krupp, 2 ορεινά πυροβόλα, 1 πολυβόλο Maxim	

Στολή των Βρετανικών στρατευμάτων στο Σουδάν

Όλοι οι στρατιώτες φορούσαν την κανονική χακί στολή με καφέ ζώνες και λευκές παλάσκες πυρομαχικών. Τα κράνη για τον ήλιο ήταν επίσης χακί χρώματος με ενσωματωμένο προστατευτικό για το λαιμό. Διαφορετικό χρώμα είχαν τα μικρά μεταξωτά κομματάκια υφάσματος με το σύμβολο του συντάγματος, που τοποθετούνταν πάνω στο κράνος. Αυτά τα σύμβολα ήταν τα παρακάτω :

Ταξιαρχία τυφεκιοφόρων	Σκούρο γκρι
Τυφεκιοφόροι Lancashire	Τετράγωνο κίτρινο
Τυφεκιοφόροι Northumberland	Κόκκινη λωρίδα στο κράνος
Φρουρά Γρεναδιέρων	Κόκκινη και μπλε ροζέτα
Σύνταγμα Lincolnshire	Τετράγωνο άσπρο
Σύνταγμα Warwickshire	Τετράγωνο κόκκινο
Seaforth Highlanders	Άσπρο φτερό
Cameron Highlanders	Μπλε τετράγωνο

Η ταξιαρχία τυφεκιοφόρων που έφτασε αργότερα ήταν εξοπλισμένη με μπλε πέπλο ηλίου και χοντρά γυαλιά. Η μοναδική βρετανική μονάδα ιππικού, το 21ο Σύνταγμα Λογχοφόρων, φορούσε το ίδιο χακί χιτώνιο και κράνος όπως το πεζικό, καθώς και μαύρες μπότες με ατσάλινα σπιρούνια.

Σε όλη την εκστρατεία ο Βρετανός στρατιώτης υπέφερε από τις μπότες που φθειρόνταν, εξαιτίας της πορείας στο σκληρό και πετρώδες έδαφος του Σουδάν. Αυτό το γεγονός έφτασε μέχρι τη Βουλή των Κοινοτήτων και το Γραφείο Πολέμου εξέδωσε μια ανακοίνωση στην οποία ανέφερε, ότι οι μπότες ήταν πολύ καλές, αλλά ακατάλληλες για πορείες σε σκληρά εδάφη.

Τυφέκια - Ξιφολόγχες

Στις εκστρατείες του 1896-8 το Βρετανικό πεζικό ήταν εξοπλισμένο με το τυφέκιο **Lee - Metford**, ένα όπλο με γεμιστήρα πέντε σφαιρών διαμετρήματος 7,7 χιλιοστών, που έριχνε άκαπνες σφαίρες. Η σφαίρα του Lee - Metford με διάμετρο όσο ένα μολύβι μπορούσε να τρυπήσει το κόκκαλο. Η αποτελεσματικότητά της ήταν μεγαλύτερη απ' ό,τι φάνηκε στη μάχη του Ομντουρμάν. Αν και το τυφέκιο μαύρης πυρίτιδας Martini - Henry ήταν αργό, στα χέρια των Αιγύπτιων και Σουδανών στρατιωτών αποδείχτηκε ανώτερο των περιστάσεων, ιδιαίτερα στις μάχες εκ του σύνεγγυς. Και τα δυο τυφέκια απέδειξαν σε αυτές τις εκστρατείες την ανωτερότητα τους από τα τυφέκια Remington των Αυστρών.

Στις μάχες του Σουδάν το 1884-5, η ξιφολόγχη που χρησιμοποιούσε ο Βρετανός στρατιώτης ήταν ανεπαρκής και έτσι αντικαταστάθηκε το 1886-7 από νέο μοντέλο με λεπίδα 18,5 ιντσών για το τυφέκιο Martini - Henry. Το μοντέλο ξιφολόγχης του 1888 ήρθε μαζί με το τυφέκιο Lee - Metford. Αυτό το τυφέκιο ήταν μακρύτερο

από το Martini - Henry, έτσι λοιπόν και η λόγχη του ήταν κοντύτερη κατά 12 ίντσες.

Το ξίφος του ιππικού

Οι εκστρατείες του 1896-8 ήταν το αντικείμενο πολλών αναφορών στις εφημερίδες σχετικά με τις ελλείψεις σε ποιότητα του οπλισμού των στρατιωτών και συγκεκριμένα του ξίφους ιππικού. Μετά την εκστρατεία του Χαρούμ εμφανίστηκε το ξίφος ιππικού, μοντέλο '85, που τροποποιήθηκε το 1889, έτσι ώστε το βάρος του ήταν αυξημένο κατά 3,5 oz, επηρεάζοντας την συνολική ισορροπία και ευστάθεια του. Το 1890 εισήχθη νέο μοντέλο που δεν άλλαξε την αρνητική εικόνα που είχαν για το όπλο οι ιππείς. Το επόμενο μοντέλο του 1899 αποδείχτηκε επίσης ανεπαρκές και άχρηστο στη μάχη και δεν άρεσε στους άντρες του βρετανικού ιππικού κατά τον Δεύτερο Πόλεμο των Μπόερς.

Πυροβολικό

Το 1885 το βρετανικό ιππύλατο και πεδινό πυροβολικό ήταν εξοπλισμένο με ένα πυροβόλο 12pdr διαμετρήματος 3 ιντσών, που σύρονταν από ομάδα έξι αλόγων. Σε πλήρη σύνθεση, το πυροβόλο, τα πυρομαχικά, οι δυο τροχοί και ο άξονας ζύγιζαν 38cwt (2 τόνους), το οποίο ήταν πολύ βαρύ. Το 1894 εισήχθη σε υπηρεσία ένα νέο πυροβόλο 12pdr βάρους 6cwt (περ. 305 κιλά), με ελαφρύτερα πυρομαχικά. Αυτά τα πυροβόλα, έβαλλαν μια νέα υψηλής εκρηκτικότητας οβίδα και είχαν μεγαλύτερη ακτίνα βολής.

Σε χρήση βρίσκονταν επίσης και ολμοβόλα των 5,5 ιντσών που έβαλλαν ένα νέο εκρηκτικό, τον λυδίτη, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε για την αύξηση της διατηρητικής ικανότητας των κοινών οβίδων όλων των τύπων πυροβόλων και ολμοβόλων με διαμέτρηση άνω των 4,7 ιντσών. Η αποτελεσματικότητα του φάνηκε για πρώτη φορά, όταν μικρά ολμοβόλα χρησιμοποίησαν οβίδες των 50 λιβρών σε απόσταση 3000 γιάρδων για να προκαλέσουν τεράστιες τρύπες στο θόλο του τύμβου του Μακντί στο Ομντουρμάν, τυλίγοντας όλο το κτίριο σε ένα σύννεφο σκόνης και καπνού.

Το πυροβολικό του αιγυπτιακού στρατού

Ο αιγυπτιακός στρατός χρησιμοποιούσε τα πυροβόλα Krupp των 6,5εκ., που μεταφέρονταν σε τέσσερα μουλάρια ή καμήλες. Το 1897 αντικαταστάθηκαν από τα Maxim-Nordenfelt των 75 κιλ., που έβαλλαν οβίδα των 12,5 λιβρών ή μια διπλή των 18pdr. Στη μάχη του Ομντουρμάν οι τέσσερις αιγυπτιακές πεδινές πυροβολαρχίες ήταν εξοπλισμένες με αυτά και μόνο η 3η διατηρούσε δυο πυροβόλα Krupp.

Οι αιγυπτιακές ιππύλατες πυροβολαρχίες ήταν εξοπλισμένες με το παμπάλαιο πυροβόλο Krupp των 7,75εκ., που μερικές φορές αναφέρεται και σαν 7pdr. Ανάμεσα στα μειονεκτήματα του ήταν ο χαμηλός ρυθμός βολής, η χαμηλής ποιότητας οβίδες και τα ελλαττωματικά φρένα. Για τη μεταφορά του χρησιμοποιούνταν έξι άλογα.

Πολυβόλα Maxim

Το αμερικανικής εφεύρεσης πολυβόλο Maxim ήταν επαναστατικό στο γεγονός, ότι οι σφαίρες του ήταν τοποθετημένες σε μια εύκαμπτη ζώνη και διέθετε σύστημα ψύξης της κάννης. Υιοθετήθηκε από το βρετανικό στρατό το 1891 και μπήκε σε υπηρεσία σταδιακά από τις μονάδες ιππικού και πεζικού, αλλά όχι και από το Βασιλικό Πυροβολικό. Ζύγιζε μόνο 40 λίβρες και έβαλλε 650 σφαίρες το λεπτό.

Για την εκστρατεία στο Ομντουρμάν σχηματίστηκε μια πυροβολαρχία των τεσσάρων Maxim από τα συντάγματα North Staffordshire και Connaught Rangers που αύξησε την ισχύ πυρός του πεζικού του Κίτσεενερ.

Μέχρι το 1898, όλα τα πολυβόλα που χρησιμοποιούνταν στον αιγυπτιακό στρατό ήταν Maxim. Το ιππικό ήταν εξοπλισμένο με ένα «ιππήλατο» Maxim, συρόμενο από έξι άλογα. Κάθε πυροβολαρχία του αιγυπτιακού στρατού είχε τέσσερα πολυβόλα και του ιππικού είχε έξι.

Η αναγέννηση του αιγυπτιακού στρατού

Η ήττα του στρατού του Άραμπι το 1882 και οι επιθέσεις των Αυσάρ κατά τα επόμενα τρία χρόνια διέλυσαν τον αιγυπτιακό στρατό. Έπρεπε να περάσουν μερικά χρόνια έως ότου ξαναγίνει μια υπολογίσιμη δύναμη. Μετά το 1885 το κύριο βάρος των συγκρούσεων εναντίον του κράτους του Μαχντί στα αιγυπτιακά σύνορα πραγματοποιήθηκε από έναν αιγυπτιακό στρατό, που ήταν εκπαιδευμένος κατά τα βρετανικά πρότυπα και διοικούνταν από Βρετανούς αξιωματικούς. Αυτός ο «νέος» στρατός ξεκίνησε την ανακατάληψη του Σουδάν και έδωσε τις περισσότερες μάχες έως το τέλος του πολέμου, ενώ τα βρετανικά στρατεύματα εμφανίστηκαν μόνο στις δυο τελευταίες μάχες της εκστρατείας.

Οι Αιγύπτιοι στρατιώτες ήταν πειθαρχημένοι και ακολουθούσαν τις οδηγίες των Βρετανών αξιωματικών. Στο Ομντουρμάν, ο αιγυπτιακός στρατός αποτελούνταν από 19 τάγματα πεζικού, δέκα ίλες ιππικού, μια ιππήλατη και τέσσερις πεδινές πυροβολαρχίες και πολυβόλα Maxim, καθώς και ένα Σώμα Καμήλων των οκτώ λόχων. Η δύναμη του ήταν συνολικά 20.000 άντρες με περισσότερους από 140 λευκούς αξιωματικούς.

Στολή του αιγυπτιακού στρατού - Σημαίες

Η επίσημη στολή ήταν ο χακί χιτώνας και παντελόνια, μπλε γκέτες, κόκκινο φέσι με χακί κάλυμμα και ένα ύφασμα για το λαιμό. Τα τάγματα ξεχώριζαν μεταξύ τους από τα διάφορα εμβλήματα ποικίλλων χρωμάτων στα φέσια.

Κάθε τάγμα έφερε στη μάχη μια μονόχρωμη μεταξωτή πράσινη σημαία, διαστάσεων περίπου 100εκ. x 800εκ., που έφερε τον αριθμό του τάγματος σε άσπρα αραβικά νούμερα. Εκτός από τις σημαίες των ταγμάτων, κάθε λόχος έφερε ένα μικρό ορθογώνιο χρωματιστό ύφασμα, δεμένο σε λαβή ακοντίου και έχοντας τον αριθμό του λόχου γραμμένο στο κέντρο.

Η αιγυπτιακή επίσημη σημαία ήταν ίδια με αυτή της Τουρκίας, δηλαδή κόκκινη με ένα μεγάλο αστέρι και μισοφέγγαρο στο κέντρο. Το επίσημο λάβαρο του Χεδίβη ήταν κόκκινο, έχοντας τρία μικρά αστέρια και μισοφέγγαρο σχεδιασμένα κοντά στο κοντάρι.

Σουδανικά τάγματα στον αιγυπτιακό στρατό

Οι Σουδανοί σχημάτιζαν έξι τάγματα (9ο έως 14ο) και θεωρούνταν γενικά ως η αφρόκρεμα του στρατού. Τοποθετούνταν συχνά στην πρώτη γραμμή της μάχης, με τα αιγυπτιακά στρατεύματα σε ρόλο υποστήριξης. Προέρχονταν από τους νέγρους του νοτίου Σουδάν και των βουνών Nuba, πολλοί δε ήταν βετεράνοι του αιγυπτιακού στρατού από τις εκστρατείες στο Μεξικό και Τουρκία. Άλλοι είχαν πολεμήσει με το στρατό του Μαχντί. Μετά από κάθε κύρια μάχη, μερικοί από τους αιχμάλωτους έγιναν στρατιώτες του αιγυπτιακού στρατού και πολέμησαν με πάθος εναντίον των πρώην αφεντών τους. Έτσι, τα σουδανικά τάγματα είχαν στις τάξεις τους βετεράνους και εμπειροπόλεμους στρατιώτες.

Το ναυτικό του Κίτσεενερ

Για την επιτυχία της εκστρατείας του, ο Κίτσεενερ ήξερε ότι έπρεπε να έχει τον πλήρη έλεγχο του ποταμού Νείλου και αυτό το κατόρθωσε με το στόλο του από θωρακισμένες κανονιοφόρους, που καθεμία μετέφερε οπλισμό ικανό να διαλύσει κάθε αραβικό οχυρό. Με διοικητές νέους αξιωματικούς του Βασιλικού Ναυτικού αποσπασμένους στο Σουδάν, ο στολίσκος αυτός βρισκόταν υπό τη γενική διοίκηση του αντιπλοίαρχου του Βασιλικού Ναυτικού Κόλιν Κέππελ (Colin Kerppel). Η κανονιοφόρος *Zafir* ανατινάχτηκε στα πρώτα στάδια της εκστρατείας και ναυαρχίδα του στολίσκου έγινε η *Sultan*. Οι κανονιοφόροι με τους διοικητές τους φαίνονται παρακάτω :

<i>Zafir</i>	Αντιπλοίαρχος Κ. Κέππελ, Βασιλικό Ναυτικό (BN)
<i>Sultan</i>	Υποπλοίαρχος Cowan, BN (αργότερα ο Κέππελ)
<i>Sheikh</i>	Υποπλοίαρχος Σπάρκς, BN
<i>Melik</i>	Ταγματάρχης Γκόρντον, Βασιλικό Μηχανικό
<i>Fateh</i>	Υποπλοίαρχος Μπήττυ, BN
<i>Nazir</i>	Υποπλοίαρχος Χούντ, BN
<i>El Hafir (El Teb)</i>	Υποπλοίαρχος Staveley, BN
<i>Tamai</i>	Υποπλοίαρχος Τάλμποτ, BN
<i>Metemma</i>	Υποπλοίαρχος Στίβενσον, BN
<i>Abu Klea</i>	Πλοίαρχος Newcombe, BN

Κάθε κανονιοφόρος ήταν εξοπλισμένη με πολυβόλα Maxim και Nordenfelt, καθώς και κανόνια των 6pdr και 12pdr. Ένας πολεμικός ανταποκριτής των Times του Λονδίνου έγραψε στις 15 Αυγούστου 1917 : «Οι Ντέιβιντ Μπήττυ και Κόλιν Κέππελ

ήταν δυο αξιόλογοι συμπολεμιστές της εκστρατείας του Σουδάν. Είναι ο ίδιος ο Ντέιβιντ Μπήττυ που συνάντησα στο κατάστρωμα του πλοίου του με το πηλίκιο του ριγμένο στο πλάι. Η μικρή και ελαττωματική κανονιοφόρος της εποχής του Σουδάν είχε αντικατασταθεί από τον επιβλητικό στόλο του οποίου ήταν ναύαρχος, αλλά εμείς θυμόμαστε πόσο επαγγελματικά αυτός και ο Κέππελ χρησιμοποίησαν τα σκάφη τους στο Νείλο και τον τρόπο, με τον οποίο ο Μπήττυ συνέβαλε στη νίκη στον ποταμό Α-τμπάρα.»

Ο υποπλοίαρχος **Οράτιος Λάμπερτ Χούντ** (H.L.A.Hood), υποπλοίαρχος του *Nazir*, έγινε ναύαρχος και έχασε τη ζωή του, διοικώντας την 3η Μοίρα Καταδρομικών στη ναυμαχία της Γιουτλάνδης τον Μάιο του 1916.

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΝΣΑΡ

Όταν ξεκίνησε η εκστρατεία ανακατάληψης του Σουδάν το 1896, ο στρατός των Ανσάρ ήταν οργανωμένος σε τρεις κύριες μονάδες στο Ομντουρμάν. Οι *Muluazimiya* διοικούνταν από τον Σεΐχη *Uthman al-Din*, τον μεγαλύτερο γιο του Χαλίφη. Αυτοί ήταν οργανωμένοι σε 18 *rubs* των 10-12.000 αντρών το καθένα, που προέρχονταν από Άραβες *jihadiyya* (τυφεκιοφόρους) των βουνών *Nuba* και του νότιου Σουδάν. Ήταν οπλισμένοι με τυφέκια *Remington*.

Η Μαύρη Σημαία διοικούνταν από τον αδελφό του Χαλίφη, *Yaqub*. Μεταξύ 1897 και 1898 και ιδίως μετά την πτώση της Ντόνγκολα, η Μαύρη Σημαία αποτελούσε ένα συνονθύλευμα πολεμιστών από τις διάφορες φυλές του Σουδάν. Ήταν οπλισμένοι με σπαθιά, ακόντια και τυφέκια *Remington*.

Η Πράσινη Σημαία (ανοικτό πράσινο για να διακρίνεται από το σκούρο πράσινο της Σημαίας του *Uthman al-Din*) δεν είχε πλήρη σύνθεση και γι' αυτό είχε απορροφήσει την Κόκκινη Σημαία του Χαλίφη *al-Sharif*. Αποτελούνταν από πολεμιστές των φυλών της περιοχής του Λευκού Νείλου.

Οργάνωση των Ανσάρ

Σε όλη τη διάρκεια ζωής της αυτοκρατορίας των Δερβίσηδων οι πολεμιστές κάθε Σημαίας, ήταν οργανωμένοι σε «*Rubs*» των 800 έως 1200 αντρών συνήθως. Τα *Rubs* διαιρούνταν σε τρεις ομάδες μάχης και σε μια ομάδα διοίκησης. Η πρώτη ομάδα μάχης αποτελούνταν από ακοντιστές. Η δεύτερη από τυφεκιοφόρους *jihadiyya* (γνωστοί αργότερα και ως *Muluazimayya*), οι οποίοι ήταν οργανωμένοι σε μονάδες των 100 αντρών. Η τρίτη ομάδα ήταν οι ιππείς, συνήθως της φυλής *Baggara*, οπλισμένοι με μακρά ακόντια και σπαθιά. Όταν εκτελούσαν αποστολές αναγνώρισης και επιδρομές στα σύνορα ήταν οπλισμένοι με τυφέκια.

Κάθε μονάδα διαιρούνταν σε εκατονταρχίες με επικεφαλής έναν *ra'smi'a* (εκατόνταρχος) και σε *muqaddamiyya* των 25 αντρών με επικεφαλής τον *muqaddam* ή ένα σεΐχη. Επιπλέον, υπήρχαν εγκατεστημένες μόνιμες φρουρές, επανδρωμένες από

Αφρικανούς τυφεκιοφόρους και Άραβες ακοντιστές, οι οποίοι ζούσαν σε στρατώνες. Οι φρουρές ήταν οργανωμένες με τον ίδιο τρόπο όπως και οι Σημαίες.

Οι Σημαίες των Ανσάρ

Κάθε μονάδα των Ανσάρ ξεχώριζε από τη Σημαία της. Οι οπλαρχηγοί και οι *ra'smi'a's* (εκατόνταρχοι) είχαν τις δικές τους. Οι σημαίες ήταν ορθογώνιες με διαστάσεις 4x3 πόδια περίπου. Κατασκευάζονταν στο Ομντουρμάν και ήταν αποθηκευμένες στο οπλοστάσιο. Διακοσμημένες στη μια πλευρά μόνο, είχαν γραμμένα θρησκευτικά κείμενα τεσσάρων γραμμών σε ένα άσπρο φόντο με χρωματιστό περίγραμμα. Υπήρχαν σημαίες στερεών χρωμάτων, δηλαδή μπλε, κόκκινο ή πράσινο που είχαν γράμματα σε κόκκινο, μπλε, μαύρο, πράσινο ή άσπρο. Τα κοντάρια τους ήταν στολισμένα με μπρούντζινες μπάλες ή μισοφέγγαρα.

Η παρακμή του κράτους των Ανσάρ

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1880, το κράτος των Ανσάρ σταδιακά εκφυλιζόταν και παράκμαζε μέχρι την τελική του ήττα το 1898. Στη διάρκεια αυτής της περιόδου ο στρατός των Ανσάρ ήταν ένας από τους ισχυρότερους αφρικανικούς στρατούς, έχοντας νικήσει τους Αβησσινούς το 1888-9, οι οποίοι αργότερα νίκησαν τον ιταλικό στρατό το 1896. Τα αίτια της παρακμής ήταν πολλά. Το βασικότερο ήταν η συνολική υποτίμηση του νέου αιγυπτιακού στρατού και η σύγχρονη στρατιωτική τεχνολογία που είχε στη διάθεση του ο Κίτσενερ. Άλλο αίτιο ήταν η κακή ποιότητα των όπλων και πυρομαχικών, ο μικρός αριθμός εκπαιδευμένων τυφεκιοφόρων και πυροβολητών, η απώλεια των πιο ικανών διοικητών, καθώς και ένα αναποτελεσματικό σύστημα εφοδιασμού.

Η στολή των Ανσάρ

Από τις αρχές της επικράτησης του κινήματος του Μαχντί στο Σουδάν, οι πολεμιστές των Ανσάρ έπρεπε να φορούν την *jibbah*, μια κοντή βαμβακερή μπλούζα που έφτανε μέχρι τα γόνατα και ήταν διακοσμημένη με χρωματιστά μπαλώματα. Μέχρι το 1885 τα μπαλώματα ήταν μπλε ή κόκκινα. Αργότερα προστέθηκαν και άλλα χρώματα όπως μαύρο, πράσινο, καφέ. Φορούσαν επίσης λευκά παντελόνια (*siraval*), σανδάλια (*sayidan*), ζώνη (*karaba*), κάλυμμα κεφαλής (*taggia*), τουρμπάνι (*imma*) και κολιέ (*sibba*). Το φέσι απαγορευόταν αυστηρά. Κάποιοι οπλαρχηγοί φορούσαν ένα κόκκινο τουρμπάνι τυλιγμένο γύρω από το κεφάλι. Η μια άκρη του υφάσματος έπεφτε πίσω από το αριστερό αυτί και το υπόλοιπο ήταν τυλιγμένο με τέτοιο τρόπο, ώστε σχημάτιζε ένα V μπροστά. Έμοιαζε πολύ με το τουρμπάνι των Σιχ.

Οι πολεμιστές από τις φυλές *Beja*, *Bisharin* και *Baggara* φορούσαν λευκά βαμβακερά παντελόνια. Για να δηλώσουν την πίστη τους στον Μαχντί, έραβαν στα ρούχα τους ένα ή δύο μπαλώματα κόκκινου ή μπλε χρώματος. Τα μαλλιά τους ήταν κατσαρά

και σκληρά στην αφή. Εξείχαν έξι ή οκτώ ίντσες δεξιά και αριστερά της κεφαλής. Ήταν μακριά μέχρι τους ώμους και έβαζαν ένα μικρό κομμάτι ξύλου στην κορυφή. Όταν οι πολεμιστές της φυλής Beja φόρεσαν την jibbah, άλλαξαν την εμφάνισή τους. Κούρεψαν τα μαλλιά τους και φόρεσαν σκούφο. Πολεμιστές από τη φυλή Haden-dowah και οι «Fuzzy-Wuzzies» στο ανατολικό Σουδάν δε ξύρισαν ποτέ το κεφάλι τους και δε φόρεσαν ποτέ την jibbah.

Τα όπλα των Ανσάρ

Κατά τη δεκαετία του 1880, πριν την εκστρατεία του Χαρτούμ και τις νίκες έναντι των κακό-εκπαιδευμένων αιγυπτιακών δυνάμεων, ο νέος στρατός του Μαχντί δεν ήταν καλά εξοπλισμένος. Οι νίκες και τα λάφυρα από τις μάχες βελτίωσαν τον εξοπλισμό των Ανσάρ, προσθέτοντας τυφέκια Remington δίπλα στα ακόντια, σπαθιά και στιλέτα. Οι περισσότεροι από τους Ανσάρ ήταν εξοπλισμένοι με ακόντιο μήκους 10 ποδιών και φαρδιάς λεπίδας, τρία κοντύτερα ακόντια και ένα σπαθί, που μεταφέρονταν συνήθως σε μια κόκκινη δερμάτινη θήκη κρεμασμένη από τον αριστερό ώμο. Αρκετοί πολεμιστές είχαν κοντά στιλέτα, τοποθετημένα σε κόκκινο δερμάτινο θηκάρι στο αριστερό χέρι. Οι πολεμιστές Beja και Bisharin μετέφεραν μερικές φορές σκληρότερα μαχαίρια, με φαρδιά λεπίδα και ξύλινα μπαστούνια με γάντζους για να χτυπούν τα πόδια των αλόγων και καμήλων. Οι Beja είχαν και ασπίδες. Αυτές ήταν κυκλικές με μεγάλο κωνικό κέντρο. Φτιάχνονταν από δέρμα ρινόκερου, κροκόδειλου ή ελέφαντα και μπορούσαν να εξοστρακίσουν μια σφαίρα. Οι υπόλοιπες φυλές χρησιμοποιούσαν ασπίδες τύπου Baggara, ελλειπτικές με κωνικό κέντρο. Πανοπλίες δε χρησιμοποιήθηκαν.

Ειπώθηκε, ότι 21.000 τυφέκια άφησαν οι ηττημένες αιγυπτιακές δυνάμεις με τα πυρομαχικά τους. Αυτά περιλάμβαναν τα ξεπερασμένα Remington, ένα τυφέκιο επαναστατικό όταν βγήκε στην παραγωγή το 1865. Ο αιγυπτιακός στρατός το εισήγαγε σε υπηρεσία το 1870. Το Remington μπορούσε να ρίξει δεκαεπτά βολές το λεπτό, αλλά η ακρίβεια στόχευσης του επηρεάζονταν σημαντικά από τη συνήθεια των Ανσάρ να κονταίνουν την κάννη.

Οι Ανσάρ χρησιμοποίησαν ακόμα και τυφέκια Martini-Henry. Αν ένας πολεμιστής Ανσάρ είχε ένα τυφέκιο, τότε είχε και μια ή δυο θήκες για τα πυρομαχικά. Αυτές ήταν έγχρωμες τοπικής κατασκευής και αντέγραφαν το αιγυπτιακό πρότυπο. Φοριούνταν γύρω από τη μέση ή πάνω στον ώμο.

Ο βαρύς οπλισμός των Ανσάρ ήταν ελάχιστος. Πιστεύεται, ότι οι Άραβες απέκτησαν από τις αιγυπτιακές δυνάμεις 4000 τυφέκια Remington, πέντε πεδινά πυροβόλα Krupp, δυο πολυβόλα Gatling, δυο ρουκετοβόλα και άφθονα πυρομαχικά από την περιοχή του Σουακίμ το 1884. Επίσης διέθεταν μερικά παλιά μπρούτζινα ορεινά ολμοβόλα, που μεταφέρονταν με καμήλες, καθώς και πολυβόλα Nordenfelt. Τέλος, είχαν στη διάθεση τους και παλιά ατμόπλοια.

Το πυροβολικό των Ανσάρ

Την εποχή της εκστρατείας του Ομντουρμάν, οι Ανσάρ διέθεταν έντεκα πυροβολαρχίες των έξι πυροβόλων, επανδρωμένες από 156 πυροβολητές. Οι διοικητές του πυροβολικού των Ανσάρ ήταν οι Muhammad Abd al-Rahman (Αιγύπτιος), Ali Masri (Σουδανός), Abd al-Aal Ahmed και Abd al-Rahmen Ramah. Όλοι τους είχαν γενικό διοικητή τον Yaqub.

Αποθηκευμένα στο Ομντουρμάν ή τοποθετημένα σε οχυρά κατά μήκος του Νείλου, υπήρχαν 63 πυροβόλα - 35 μπρούτζινα ορεινά πυροβόλα, οκτώ Krupp, επτά πολυβόλα διαφόρων τύπων, κυρίως Nordenfelt και ένα Remington καθώς και 13 πυροβόλα άλλων τύπων με εξωτικά και άγνωστα ονόματα - πέντε «Sherkba», δυο «Ordi», δυο «Abyssinian», τρία «Kuba» και ένα «French».

Δυο από τα τρία ποταμόπλοια των Ανσάρ ήταν οπλισμένα με ένα ορεινό πυροβόλο το καθένα. Μόνο πέντε κανόνια χρησιμοποιήθηκαν από τους Ανσάρ στη μάχη του Ομντουρμάν. Αυτά ήταν υπό τη διοίκηση των Muwazimiya και της Μαύρης Σημαίας και βρίσκονταν τοποθετημένα πάνω σε λόφο με θέα το πεδίο της μάχης. Η προσφορά τους στη μάχη ήταν ελάχιστη. Τέλος, δώδεκα ορεινά πυροβόλα και δυο πολυβόλα βρέθηκαν στο δρόμο προς το πεδίο της μάχης.

Η τακτική μάχης των Ανσάρ

Δυο σημαντικά στοιχεία στην τακτική μάχης των Ανσάρ ήταν ο αιφνιδιασμός και η κρούση, που βασιζόνταν στην περικύκλωση και στις επιθέσεις από δυο κατευθύνσεις ή στην αιφνιδιαστική επίθεση κατά μήκος της γραμμής προέλασης του εχθρού. Οι τυφεκιοφόροι προστάτευαν τους ακοντιστές και σπαθοφόρους, βάλλοντας κατά του εχθρού πριν την τελική επίθεση. Η ταχύτητα ήταν το βασικό πλεονέκτημα τους και έτσι μπορούσαν να χρησιμοποιούν το έδαφος για κάλυψη. Το έδαφος επέτρεπε στους πολεμιστές να καλύπτονται στους θάμνους, έτσι ώστε η τελική επίθεση να είναι η πρώτη ένδειξη της παρουσίας τους. Οι γενναιότεροι από αυτούς κινούνταν γρηγορότερα και έφταναν πρώτοι στο μέτωπο. Οι επιθέσεις τους είχαν συνήθως σχηματισμό σφήνας, ο οποίος αυτόματα μεγέθυνε το ρήγμα, που γίνονταν στην άμυνα του εχθρού. Ήταν πρακτική τους να τοποθετούν τους καλύτερους άντρες μπροστά και μερικούς σε εφεδρεία.

Τις περισσότερες φορές, εμφανίζονταν ξαφνικά από τους θάμνους ή μια κοιλότητα στο έδαφος, βαδίζοντας γρήγορα μέσα σε ένα μαύρο σύννεφο σκόνης. Σχημάτιζαν μεγάλες φάλαγγες, που καθεμία είχε επικεφαλής έναν έφιππο οπλαρχηγό και τους ακόλουθους του. Ο ρυθμός προέλασης έμενε σταθερός από τα τύμπανα που χτυπούσαν ακατάπαυστα. Οι οπλαρχηγοί ενίσχυαν το πάθος των πολεμιστών τους με ισλαμικές πολεμικές ιαχές και προσευχές. Τα σινιάλα στη μάχη δίνονταν από τύμπανα και κόρνες.

Στα τέλη του 1895, ο στρατός των Ανσάρ ήταν συγκεντρωμένος κυρίως στο Ομντουρμάν. Εκεί πιστεύεται, ότι υπήρχαν περίπου 15.000 τυφεκιοφόροι, 45.000 ακοντιστές και σπαθοφόροι, 3.500 ιππείς και 46 πυροβόλα. Το πραγματικό μέγεθος

του στρατού των Ανσάρ στο Ομντουρμάν στις 1/2 Σεπτεμβρίου 1898 αποτέλεσε αντικείμενο εικασιών. Οι πρώτες αναγνωρίσεις του ιππικού ανέφεραν την παρουσία 30.000 πολεμιστών. Ο Κίτσενερ πίστευε αρχικά ότι υπήρχαν 35.000, αλλά κατέληξε μεταξύ 40.000 με 50.000 πολεμιστών. Μετά τη μάχη, η αναφορά Νο.60 από το Σουδάν έδωσε τους επίσημους αριθμούς, που είναι οι εξής : 462 οπλαρχηγοί και 51.423 πολεμιστές, από τους οποίους οι 5.495 ήταν ιππείς και οι 14.296 τυφεκιοφόροι. Σύνολο : 51.885 άντρες.

Ο στρατός των Ανσάρ	
Ντόνγκολα και αιγυπτιακά σύνορα	4.600 τυφεκιοφόροι, 8.000 ακοντιστές και σπαθοφόροι, 1.200 ιππείς και 18 πυροβόλα
Ανατολικό Σουδάν	6.900 τυφεκιοφόροι, 1.100 ακοντιστές και σπαθοφόροι, 2.150 ιππείς και 4 πυροβόλα
Δυτικό Σουδάν	6.000 τυφεκιοφόροι, 2.500 ακοντιστές και σπαθοφόροι, 350 ιππείς και 4 πυροβόλα
Νότιο Σουδάν	1.800 τυφεκιοφόροι, 4.500 ακοντιστές και σπαθοφόροι, 3 πυροβόλα
Οι Ανσάρ διασκορπίστηκαν σε όλο το Σουδάν μετά τη μάχη του Φιρκέτ στις 7 Ιουνίου 1896. Οι επίσημες αναφορές από το Σουδάν αναφέρουν τα παρακάτω νούμερα. Στα βόρεια σύνορα απέναντι από τον Άγγλο-αιγυπτιακό στρατό υπήρχαν ίσως 1.700 τυφεκιοφόροι Άραβες και Αφρικανοί jihadiyya, περίπου 3.000 σπαθοφόροι και ακοντιστές, 1150 άντρες (ιππικό και καμήλες), οκτώ ορεινά πυροβόλα και ένα πολυβόλο Nordenfelt. Αυτοί ήταν μοιρασμένοι στις παρακάτω περιοχές.	
Abu Hamed	460 τυφεκιοφόροι, 1.500 ακοντιστές και σπαθοφόροι, 300 ιππείς και 2 πυροβόλα
Ντόνγκολα	1.400 τυφεκιοφόροι, 1.500 ακοντιστές και σπαθοφόροι, 300 ιππείς Baggara και 6 πυροβόλα
Hafir	320 τυφεκιοφόροι, 1.100 ακοντιστές και σπαθοφόροι και 80 ιππείς Baggara
Kerma	250 τυφεκιοφόροι, 100 ακοντιστές και σπαθοφόροι, 150 ιππείς Baggara και 1 πολυβόλο Nordenfelt
Amri Post	30 τυφεκιοφόροι
Αργότερα ενισχύθηκαν από το Ομντουρμάν και τη Debba με 1.000 τυφεκιοφόρους και 1.000 σπαθοφόρους-ακοντιστές.	

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΝΤΟΝΓΚΟΛΑ - ΜΠΕΡΜΠΕΡ

Η εκστρατεία άρχισε στις 16 Μαρτίου 1896, όταν διάφορα αιγυπτιακά τάγματα διέσχισαν τα σύνορα με το Σουδάν και προέλαυσαν κατά μήκος του Νείλου σιδηροδρομικώς και με τα ατμόπλοια της εταιρείας Thomas Cook & Sons. Χωρίς να συναντήσουν αντίσταση, έφτασαν στην Ακάσα στις 20 Μαρτίου. Οι Ανσάρ οχυρώθηκαν στο Φιρκέτ, 16 μίλια νότια. Στην Ακάσα κατασκεύασαν μια οχυρωμένη βάση για την προστασία της κατασκευής του σιδηρόδρομου. Το στρατόπεδο θα λειτουργούσε επίσης και ως χώρος αποθήκευσης των προμηθειών του στρατού, που θα έφταναν εκεί με καμήλες και ατμόπλοια από το Νείλο.

Ο Κίτσενερ σχεδίασε σχολαστικά κάθε λεπτομέρεια της εκστρατείας του, υπολογίζοντας το κόστος της και δίνοντας τη μεγαλύτερη προσοχή στον εφοδιασμό του στρατού του. Ήθελε να έχει το πλεονέκτημα της χρήσης του ποταμού Νείλου και να επεκτείνει το σιδηρόδρομο, παρά να χρησιμοποιήσει τον παραδοσιακό τρόπο κίνησης του στρατού με τις καμήλες. Από το Κάιρο έως το Saras (55 μίλια βόρεια της Ακάσα), μια απόσταση 827 μιλίων, ο σιδηρόδρομος χρησιμοποιούνταν για τα πρώτα 350 μίλια. Για τα επόμενα 230 μίλια γίνονταν χρήση ποταμόπλοιων και για έξι μίλια γύρω από τον 1ο καταρράκτη υπήρχε μια στενή σιδηροδρομική γραμμή. Ποταμόπλοια χρησιμοποιούνταν επίσης για τα επόμενα 208 μίλια, ενώ στα τελευταία 33 μίλια υπήρχε πάλι μια στενή σιδηροδρομική γραμμή. Από εκεί, προβλεπόταν η χρησιμοποίηση καμήλων για τον εφοδιασμό του στρατού του μέχρι την ολοκλήρωση της επέκτασης της σιδηροδρομικής γραμμής.

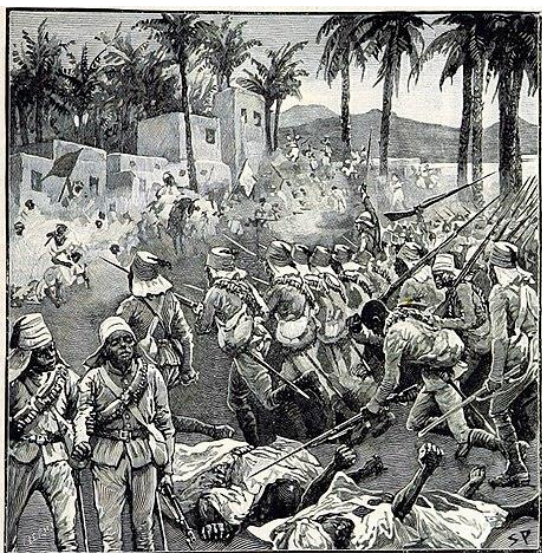
Η επόμενη κίνηση του Sirdar ήταν να συγκεντρώσει το στρατό του και να διώξει τον εχθρό από το Φιρκέτ. Έπειτα, θα έστελνε τις εφεδρείες και τις προμήθειες του με ιστιοφόρα στη Ντόνγκολα, ενώ ταυτόχρονα οι κανονιοφόροι θα βοηθούσαν και φρουρούσαν τη μεταφορά αυτή και θα λάβαιναν μέρος σε μάχες.

Όλο τον Απρίλιο και Μάιο του 1896, ο Κίτσενερ σταθεροποίησε τη θέση του στην Ακάσα, φέρνοντας στρατεύματα και βελτιώνοντας τις επικοινωνίες του. Στα τέλη Μαΐου η σιδηροδρομική γραμμή επεκτάθηκε κατά 64 μίλια από το Wadi Halfa και υπολείπονταν μόνο 25 μίλια από την Ακάσα.

Στο Ομντουρμάν ο Χαλίφης ήταν ενήμερος για τη γρήγορη προέλαση του αιγυπτιακού στρατού και την κατάκτηση της Ακάσα. Έτσι, ο οπλαρχηγός Hammuda άρχισε να συγκεντρώνει το στρατό του στο Φιρκέτ και σε άλλες τοποθεσίες νότια.

Η μάχη του Φιρκέτ, 7 Ιουνίου 1896

Στις 6 Ιουνίου, κατά τη διάρκεια της νύκτας, ο Κίτσενερ έστειλε μια δύναμη από 9.000 Αιγύπτιους και Σουδανούς, υποστηριζόμενη από πολυβόλα Maxim για να επιτεθούν στον Utman al-Azraq και στη δύναμη των 3.000 αντρών του στο Φιρκέτ, 16 μίλια νότια της Ακάσα. Μια φάλαγγα ιππικού και καμήλων υπό τον Burn - Murdoch κινήθηκε διαμέσου της ερήμου με σκοπό να αποκόψει την οδό διαφυγής των Ανσάρ.

Ο κύριος όγκος του στρατού, 7.000 άντρες περίπου, υπό τον Χάντερ κινήθηκε κατά μήκος του Νείλου.

Χωρίς θόρυβο, με άκρα μυστικότητα και τέλειο συγχρονισμό, αιφνιδίασαν τους Ανσάρ στις 5.00 της 7ης Ιουνίου 1896. Η μάχη ήταν σκληρή και κράτησε περίπου δυο ώρες. Οι Ανσάρ είχαν περισσότερους από 1.000 νεκρούς και τραυματίες, ενώ 600 ήταν οι αιχμάλωτοι. Ο Utman al-Azraq και οι υπόλοιποι επιζώντες του στρατού του υποχώρησαν νότια. Ήταν μια επιχείρηση που πραγματοποιήθηκε σχεδόν αποκλειστικά από τρεις αιγυπτιακές και σουδανικές ταξιαρχίες

με απώλειες 22 νεκρούς και 91 τραυματίες.

Η επιβεβαιωμένη πρόοδος του «νέου» αιγυπτιακού στρατού στη μάχη εντυπωσίασε τον απεσταλμένο των Times, που έγραψε : «Είχα ήδη προσέξει ότι οι Αιγύπτιοι ήταν τέλεια πειθαρχημένοι και φημίζονταν γι' αυτό, αλλά λίγοι τους το είχαν αναγνωρίσει».

Οι Βρετανικές δυνάμεις στη μάχη του Φιρκέτ, 7 Ιουνίου 1896	
Φάλαγγα Νείλου (Χάντερ) 7.000 άντρες	
1η ταξιαρχία (Λούις)	3ο, 4ο αιγυπτιακά 9ο, 10ο σουδανικά
2η ταξιαρχία (Μακντόναλντ)	11ο, 12ο, 13ο σουδανικά
3η ταξιαρχία (Μάξγουελ)	2ο, 7ο, 8ο αιγυπτιακά
4η ταξιαρχία (Ντέιβιντ)	1ο, 5ο, 15ο αιγυπτιακά (μετά το Φιρκέτ)
2η και 3η αιγυπτιακές πυροβολαρχίες 2 κανονιοφόροι, 3 θωρακισμένα ατμόπλοια Μισό τάγμα του συντάγματος North Staffordshire 1 πυροβολαρχία Maxim των Connaught Ranger	
Φάλαγγα Ερήμου (Burn - Murdoch) 2.700 άντρες	
6 λόχοι του Σώματος Καμήλων 8 ίλες ιππικού 12ο σουδανικό τάγμα (με καμήλες) 1 ιππήλατη πυροβολαρχία (6 πυροβόλα Krupp 6cm) 2 πολυβόλα Maxim	

Η πορεία προς Ντόνγκολα

Αναμένοντας νέες ενισχύσεις και το στολίσκο των κανονιοφόρων, ο Κίτσεενερ σταμάτησε τις επιχειρήσεις για τρεις μήνες, μια περίοδο με καταιγίδες, έντονες πλημμύρες και χολέρα. Αρχές Σεπτεμβρίου η εκστρατευτική δύναμη ενισχύθηκε από το σύνταγμα North Staffordshire και με σύνολο 13.000 άντρες, 22 πυροβόλα και τέσσερις κανονιοφόρους, ήταν έτοιμη να προελαύσει νότια κατά μήκος του ποταμού Νείλου.

Απέναντι τους βρίσκονταν ο Muhammad-wad-Bushara με 5.000 άντρες και έξι ορεινά πυροβόλα. Στις 18 Σεπτεμβρίου οι Αυσάρ οχυρώθηκαν στο Χαφίρ, στο Νείλο, απέναντι από το χωριό Κέρμα.

Ο Κίτσεενερ ήθελε να εξασφαλίσει τα νώτα του και προσπάθησε να τους νικήσει με το πυροβολικό και τις κανονιοφόρους του. Ακολούθησε ένας τρίωρος μάταιος βομβαρδισμός των θέσεων των Αυσάρ στο Χαφίρ, έως ότου οι κανονιοφόροι έλαβαν την εντολή να πλεύσουν προς Ντόνγκολα. Φοβούμενος μια επίθεση στα νώτα του από τον αιγυπτιακό στρατό που ερχόταν από βορά, τα στρατεύματα του Χαλίφη εγκατέλειψαν το Χαφίρ στη διάρκεια της νύχτας στις 19 Σεπτεμβρίου. Η Ντόνγκολα κυριεύτηκε χωρίς μάχη στις 23 Σεπτεμβρίου.

Ο Κίτσεενερ, ο Χεδίβης και η βρετανική κυβέρνηση ήταν ενθουσιασμένοι και εντυπωσιασμένοι με τα αποτελέσματα της εκστρατείας. Με ελάχιστο οικονομικό κόστος και λιγότερες από 170 απώλειες ανακατέλαβαν μεγάλο μέρος του βορείου Σουδάν. Οι Αυσάρ είχαν ηττηθεί σε στρατηγικό επίπεδο και αναγκάστηκαν σε άτακτη υποχώρηση προς το Metammeh, Μπερμπέρ και Ατμπάρα.

Ο Χάντερ κατακτά το Abu Hamed

Για να διατηρήσει τα κερημένα της εκστρατείας της Ντόνγκολα, ο Κίτσεενερ σχεδίαζε να κατασκευάσει ένα σιδηρόδρομο στην ανεξερεύνητη και άνυδρη έρημο της Νουβίας, από το Wadi Halfa στο Abu Hamed. Οι πρώτες ράγες τοποθετήθηκαν την 1η Ιανουαρίου 1897. Στα μέσα Ιουλίου είχε κατασκευαστεί η μισή γραμμή και μια δύναμη στάλθηκε για να κυριεύσει το Abu Hamed.

Ξεκινώντας από την Μερόβη στις 29 Ιουλίου, ο στρατηγός Χάντερ προέλασε με μια φάλαγγα 3.600 αντρών μέσα στην άγρια, πετρώδη και λασπώδη έρημο, καλύπτοντας 118 μίλια σε 7,5 μέρες τη ζεστότερη εποχή του χρόνου. Ολοκληρωτικά αιφνιδιασμένη, η φρουρά των 700 Αυσάρ αρνήθηκε να παραδοθεί και έτσι ο Χάντερ έστειλε το σουδανικό πεζικό να εφορμήσει εφ' όπλου λόγχη. Οι Αυσάρ πολέμησαν μέχρι τέλους αφήνοντας 250 νεκρούς στο πεδίο της μάχης. Ο Χάντερ πέταξε τα πτώματα των νεκρών Αυσάρ στο Νείλο και έτσι ο Κίτσεενερ έμαθε για τη νίκη, όταν είδε τα κορμιά τους να επιπλέουν στο Νείλο δυο μέρες αργότερα κοντά στη Μερόβη.

Ο στολίσκος των κανονιοφόρων πέρασε με δυσκολίες από τον 4ο καταρράκτη και στις 29 Αυγούστου τα πέντε ποταμόπλοια έφτασαν στο Abu Hamed για να προστατέψουν τον μελλοντικό σιδηρόδρομο.

Η πτώση του Abu Hamed θορύβησε τον Zaki Uthman, τον διοικητή του Χαλίφη στο Μπερμπέρ. Οι ενισχύσεις που περίμενε δεν έφτασαν ποτέ. Έτσι, εν μέσω αναταραχής, εκκένωσε το Μπερμπέρ στις 24 Αυγούστου και οπισθοχώρησε στο Shendi, νότια του ποταμού Ατμπάρα. Μαθαίνοντας γι' αυτή την εξέλιξη, ο Χάντερ έστειλε 40 άτακτους με καμήλες να ερευνήσουν την κατάσταση και αυτοί κυρίευσαν την πόλη στις 31 Αυγούστου. Έτσι, το πιο στρατηγικό σημείο μεταξύ Wadi Halfa και Ομντουρμάν έπεσε στα χέρια του Κίτσεενερ αναίμακτα.

**Οι Βρετανικές δυνάμεις στη μάχη του Abu Hamed
7 Αυγούστου 1897**

Στρατηγός Χάντερ

3ο αιγυπτιακό τάγμα, 9ο, 10ο, 11ο σουδανικά τάγματα
1 πυροβολαρχία πεδινών πυροβόλων
2 πολυβόλα Maxim
Ιππικό

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΤΑΜΟ ΑΤΜΠΑΡΑ

Ο Οσμάν Ντίγκνα, ευρισκόμενος μεταξύ δυο αιγυπτιακών δυνάμεων στο Μπερμπέρ και το Σουακίμ, εγκατέλειψε το αρχηγείο του στο Adagama και κινήθηκε νότια, επιτρέποντας στον Κίτσεενερ να ξανανοίξει τον παλιό δρόμο του καραβανιού μεταξύ των δυο τοποθεσιών και να συγκεντρώσει προμήθειες στο Μπερμπέρ.

Στα μέσα Οκτωβρίου οι τρεις τελευταίες και μεγαλύτερες κανονιοφόροι έφτασαν στην πόλη και ξεκίνησαν ανιχνευτικές επιχειρήσεις κατά του ηγέτη των Ανσάρ Μαχμούντ στη Metemma. Στις 31 Οκτωβρίου ο σιδηρόδρομος έφτασε στο Abu Hamed, κάνοντας ευκολότερη τη συντήρηση της φρουράς στο Μπερμπέρ. Ο Κίτσεενερ δημιούργησε ένα οχυρωμένο στρατόπεδο, το *Οχυρό Ατμπάρα*, στη συμβολή του Νείλου και του ομώνυμου ποταμού.

Στα τέλη του 1897, ο αιγυπτιακός στρατός πήρε τον έλεγχο της Κασσάλα από τους Ιταλούς και έγιναν συμφωνίες με τους Αβησσυνούς να παραμείνουν ουδέτεροι. Στις 2 Ιανουαρίου 1898, το 1ο τάγμα του συντάγματος Royal Warwickshire και οι Cameron Highlanders προωθήθηκαν από το Κάιρο στο Wadi Halfa. Το 1ο τάγμα των Seaforth Highlanders ήρθε από τη Μάλτα και μαζί με το 1ο τάγμα του 10ου συντάγματος των Lincolns σχημάτισαν μια βρετανική ταξιαρχία υπό τη διοίκηση του Κατάκρ.

Στα τέλη Ιανουαρίου, ο αιγυπτιακός στρατός με τρεις ταξιαρχίες πεζικού, οκτώ ίλες ιππικού και τέσσερις πυροβολαρχίες υπεράσπιζε το Νείλο από το Οχυρό Ατμπάρα έως το Abu Hamed. Η βρετανική ταξιαρχία του Κατάκρ βρίσκονταν στρατοπεδευμένη 30 μίλια νότια του Abu Hamed, αλλά όταν ο Μαχμούντ οχυρώθηκε με τους πολεμιστές του στον ποταμό Ατμπάρα, κινήθηκε νοτιότερα και στρατοπέδευσε σε απόσταση 10 μιλίων από το βρετανικό Οχυρό Ατμπάρα.

Οι αντιδράσεις του Χαλίφη

Ο Χαλίφης, εκνευρισμένος επειδή έχανε τη Ντόνγκολα αμαχητί, είχε διατάξει τον Ιούνιο του 1897 τον οπλαρχηγό Μαχμούντ Αχμάντ με τη δύναμη των 10.000 αντρών του στο δυτικό Σουδάν να βρίσκεται στρατοπεδευμένος στο Metamma την 1η Ιουλίου. Στα τέλη του 1897 ο κύριος στρατός των Ανσάρ, δύναμης 40.000 αντρών, βρίσκονταν με τον Χαλίφη στο Ομντουρμάν και μια δύναμη 20.000 αντρών υπό τον Οσμάν Ντίγκνα και τον Μαχμούντ ήταν στο Metamma.

Στα μέσα Φεβρουαρίου 1898 ο Μαχμούντ με το στρατό του κινήθηκαν βόρεια του Metamma και διέσχισαν το Νείλο στο Shendi. Στις 18 Μαρτίου οι Ανσάρ διέσχισαν την έρημο μεταξύ Νείλου και Ατμπάρα, σχεδιάζοντας να περάσουν τον σχεδόν ξηρό ποταμό Ατμπάρα και να κινηθούν βόρεια, παρακάμπτοντας το Οχυρό Ατμπάρα του Κίτσεενερ. Στις 20 Μαρτίου οι Ανσάρ έφτασαν στην Nakheila, οπού ο Μαχμούντ συνειδητοποίησε, ότι δεν μπορούσε να αποφύγει τη μάχη. Οι Ανσάρ τότε κατασκεύασαν οχυρωμένο στρατόπεδο, περιτριγυρισμένο από θάμνους, χαμηλούς πασσάλους από κορμούς φοίνικα και τρεις σειρές χαρακώματα. Μέσα στο στρατόπεδο υπήρχαν

αναρίθμητες θέσεις τυφεκιοφόρων και πολλές καλύβες.

Η μάχη του ποταμού Ατμπάρα, 8 Απριλίου 1898

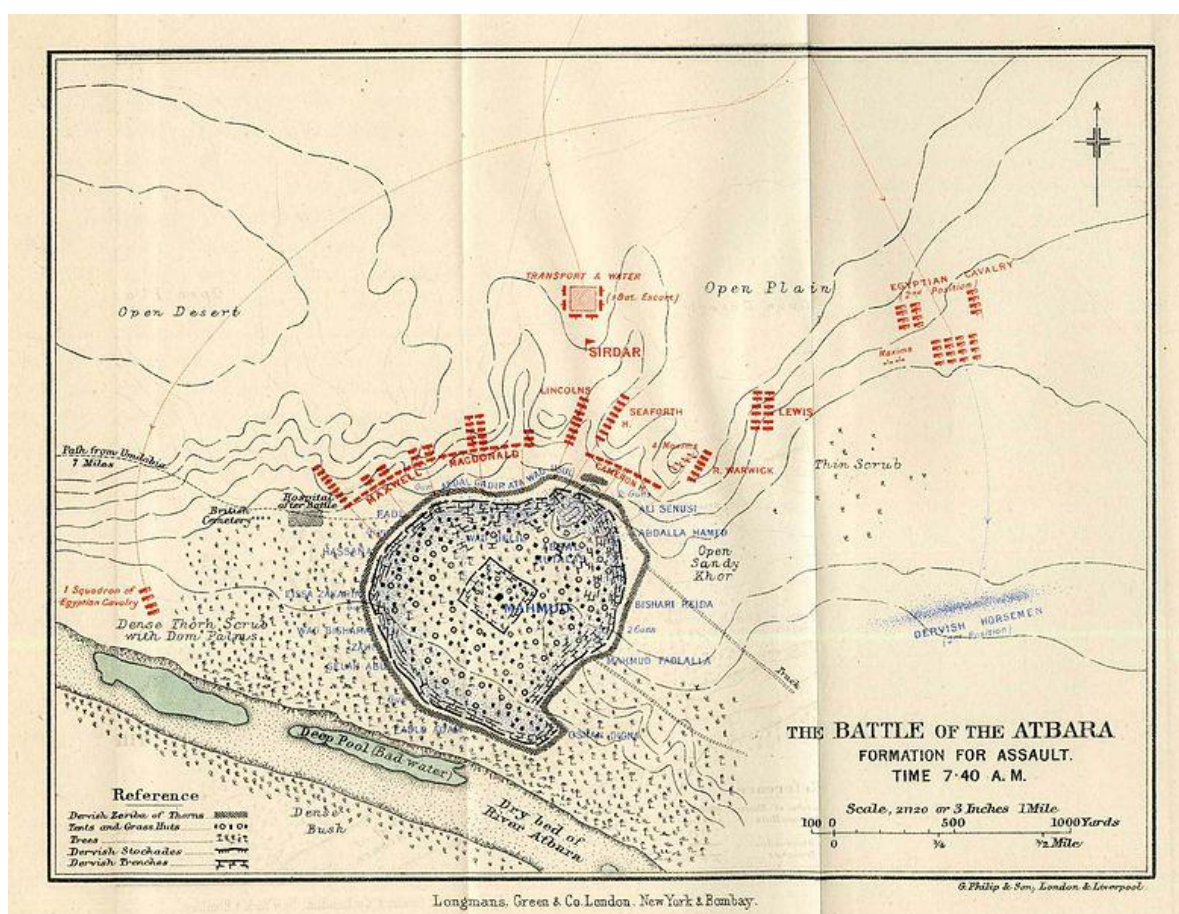
Ο Κίτσεενερ δίστασε να επιτεθεί στους οχυρωμένους Ανσάρ, επειδή ο στρατός του βρίσκονταν 1.200 μίλια μακριά από τη βάση ανεφοδιασμού του και δεν είχε καλές γραμμές επικοινωνίας. Στις 4 Απριλίου 1898 ήταν ολοφάνερο ότι ο Μαχμούντ δεν σκόπευε να δώσει μάχη σε ανοικτό πεδίο και έτσι, μετά από τέσσερις μέρες, ο στρατός του άρχισε τη νύχτα της 7ης Απριλίου να παίρνει θέση έξω από τη Nakheila.

Στις 8 Απριλίου 1898, κάτω από το φως ενός λαμπερού φεγγαριού, η δύναμη του Κίτσεενερ χωρισμένη σε τέσσερα μεγάλα τετράγωνα κινήθηκε αθόρυβα μέσω της ερήμου και στις 4:00 παρατάχθηκε για μάχη. Οι Ανσάρ βρίσκονταν σε απόσταση μικρότερη του ενός μιλίου. Το πρώτο πυροβόλο άνοιξε πυρ στις 6:20 και ακολούθησε ένας καταιγισμός πυρών από οβίδες και ρουκέτες, προκαλώντας ένα μεγάλο σύννεφο καπνού και σκόνης πάνω από το πεδίο της μάχης. Ξαφνικά εμφανίστηκε μια μεγάλη μάζα ιππικού που επιτέθηκε γρήγορα στην αριστερή πλευρά της παράταξης κατά του αιγυπτιακού ιππικού και των πολυβόλων Maxim.

Οι Βρετανικές δυνάμεις στη μάχη του Ατμπάρα, 8 Απριλίου 1898	
Βρετανική ταξιαρχία (Κατάκρ)	
1ο τάγμα 6ο σύνταγμα Royal Warwickshire 1ο τάγμα 10ο σύνταγμα Lincolnshire 1ο τάγμα 72ο σύνταγμα Seaforth Highlanders 1ο τάγμα 79ο σύνταγμα Cameron Highlanders	
Αιγυπτιακή μεραρχία (Χάντερ)	
1η ταξιαρχία (Μακντόναλντ)	2ο αιγυπτιακό, 9ο, 10ο, 11ο σουδανικά τάγματα πεζικού
2η ταξιαρχία (Μάξγουελ)	8ο αιγυπτιακό, 12ο, 13ο, 14ο σουδανικά τάγματα πεζικού
3η ταξιαρχία (Λούις)	3ο, 4ο, 7ο αιγυπτιακά τάγματα πεζικού
Ιππικό (Broadwood) 8 ίλες και 2 πολυβόλα Maxim Ιππήλατη πυροβολαρχία (Young) 6 πυροβόλα Krupp 3 πυροβολαρχίες του Long, καθεμία από 6 πολυβόλα Maxim - Nordenfelt απόσπασμα Αιγύπτιων πυροβολητών με ρουκετοβόλα 24 λιβρών (Beatty)	

Μετά από μια ώρα συνεχούς βομβαρδισμού, ακούστηκε η γενική προσταγή για την επίθεση του πεζικού στις εχθρικές γραμμές. Τα τύμπανα και οι πίπιζες ακούγονταν σε ολόκληρο το πεδίο της μάχης. Οι Cameron Highlanders βρίσκονταν παραταγμένοι σε γραμμή κατά μήκος του μετώπου. Ακολουθούσαν σε φάλαγγες των οκτώ λόχων το σύνταγμα των Lincolns στα δεξιά, το σύνταγμα των Seaforths στο κέντρο και το σύνταγμα των Warwicks στα αριστερά.

Ο πυκνός και αγκαθωτός φράκτης εμπόδιζε αρχικά τους Cameron να προχωρήσουν. Υπήρχαν πάσσαλοι και μια σειρά από τριπλά χαρακώματα, καθώς και κρυφές θέσεις τυφεκιοφόρων. Ο καπνός και η σκόνη δυσκόλευαν την ορατότητα. Μαύροι πολεμιστές πετάγονταν ξαφνικά από τη γη, έτρεχαν και πυροβολούσαν, καθώς υποχωρούσαν στη θέα των αντρών του συντάγματος Cameron Highlanders. Αφήνοντας σωρούς από νεκρούς πολεμιστές, οι άντρες των Camerons, Seaforths, Lincolns και Warwicks αναπτύχθηκαν δεξιά και αριστερά μέσα στον καταυλισμό των Αυσάρ και συνέχισαν την προώθηση τους έως το ποτάμι. Φτάνοντας στην όχθη του ποταμού έριξαν ομοβροντίες στον εχθρό, που τρέπονταν σε φυγή στην απέναντι όχθη.

Η 45λεπτη μάχη τελείωσε. Ήταν μια δαπανηρή νίκη για τον Άγγλο-αιγυπτιακό στρατό, ο οποίος είχε περισσότερες από 550 απώλειες. Οι απώλειες των Βρετανών ήταν:

1ο τάγμα των Royal Warwickshire	2 νεκροί	12 τραυματίες
1ο τάγμα 10ο σύνταγμα Lincolns	1 νεκρός	16 τραυματίες
72ο σύνταγμα Seaforth Highlanders	7 νεκροί	26 τραυματίες
79ο σύνταγμα Cameron Highlanders	16 νεκροί	45 τραυματίες

Οι τρεις αιγυπτιακές ταξιαρχίες είχαν 57 άντρες νεκρούς και 386 τραυματίες, συμπεριλαμβανομένων δέκα Βρετανών αξιωματικών.

Ο στρατός του Μαχμούντ διαλύθηκε ολοσχερώς. Οι απώλειες εκτιμώνται σε 40 οπλαρχηγούς και 1.000 νεκρούς άντρες. Πολλοί συνελήφθησαν και ανάμεσα τους ο ίδιος ο Μαχμούντ. Οι υπόλοιποι Ανσάρ διασκορπίστηκαν στην έρημο και δεν πολέμησαν ξανά. Ο Οσμάν Ντίγκνα κατάφερε με 4.000 άντρες περίπου να υποχωρήσει προς το Gedaref και να ενωθεί με τον κύριο όγκο του στρατού του Χαλίφη στο Ομντουρμάν. Ο αιχμάλωτος διοικητής των Ανσάρ ορκίστηκε εκδίκηση στους δεσμώτες του : *«Θα πληρώσετε για όλα αυτά στο Ομντουρμάν... σε σχέση με τον Χαλίφη, είμαι ένα τίποτα»*.

Ο Sirdar προετοιμάζεται για την τελική μάχη

Ο Κίτσεενερ επέστρεψε μετά τη μάχη στο Οχυρό Ατμπάρα και παρέμεινε εκεί με το στρατό του για τους επόμενους τέσσερις μήνες, περιμένοντας τις ενισχύσεις και την άνοδο των νερών του Νείλου.

Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΟΜΝΤΟΥΡΜΑΝ

Στα μέσα Αυγούστου ο στρατός του Κίτσεενερ συγκεντρώθηκε στον έκτο καταρράκτη διαθέτοντας μια προωθημένη αποθήκη εφοδίων στο νησί Nasri. Κατά τη διάρκεια του Ιουλίου και Αυγούστου η Άγγλο-αιγυπτιακή δύναμη ενισχύθηκε με μια νέα βρετανική ταξιαρχία, που αποτελούνταν από το 1ο τάγμα Γρεναδιέρων της Φρουράς (από το Γιβραλτάρ), το 1ο τάγμα τυφεκιοφόρων Northumberland, το 2ο τάγμα τυφεκιοφόρων Lancashire από το Κάιρο και το 2ο τάγμα της ταξιαρχίας τυφεκιοφόρων από τη Μάλτα. Το 21ο σύνταγμα Λογχοφόρων ήρθε επίσης από την Αίγυπτο. Με αυτές τις ενισχύσεις η συνολική δύναμη του Κίτσεενερ ανέρχονταν σε 22.000 άντρες περίπου, 44 πυροβόλα, 20 πολυβόλα Maxim και ένας στόλο κανονιοφόρων, από τις οποίες οι δέκα ήταν θωρακισμένες.

Στις 24 Αυγούστου, ξεκίνησε η προέλαση προς το Ομντουρμάν. Στην εμπροσθοφυλακή βρίσκονταν το ιππικό και το Σώμα καμήλων, ενώ ο υπόλοιπος στρατός ακολουθούσε. Έγιναν οι ακόλουθες στάσεις :

24 Αυγούστου	Wad Hamed
25 Αυγούστου	Jebel Royan
28 Αυγούστου	Wady el Abid
30 Αυγούστου	Sayal
31 Αυγούστου	Sururab (6 μίλια βόρεια των λόφων Κερρερί)
1 Σεπτεμβρίου	Egeiga

Από τους λόφους του Sururab αντίκρυσαν στις 31 Αυγούστου την πόλη του Ομντουρμάν. Μια τεράστια περιοχή με λασπωμένα σπίτια και τον τύμβο του Μαχντί να υψώνεται από πάνω τους. Από τις 28 Αυγούστου το ιππικό και το Σώμα καμήλων έκαναν συνεχείς αναγνωριστικές επιχειρήσεις, ενώ οι κανονιοφόροι στο Νείλο προστάτευαν την αριστερή πλευρά της προέλασης. Εξουδετερώνοντας θύλακες αντίστασης του εχθρού που συναντούσαν στο διάβα τους, οι Ja'alín, που διοικούνταν από τον ταγματάρχη Stuart Wortley, κυρίευσαν δυο χωριά με τη βοήθεια των κανονιοφόρων στην αριστερή όχθη του Νείλου.

Στις 1 Σεπτεμβρίου ο στρατός κατασκήνωσε δίπλα στο χωριό Egeiga, 6,5 μίλια από την πρωτεύουσα. Το στρατόπεδο ήταν τεράστιο σε έκταση και είχε διαστάσεις 720 x 560 γιάρδες με τα ζώα και τα μεταφορικά στο κέντρο.

Ο στρατός του Χαλίφη εντοπίστηκε σύντομα από ανιχνευτές ιππικού, δυτικά του Ομντουρμάν να κινείται βόρεια προς τους λόφους Κερρερί στην Egeiga. Αλλά κατά το απόγευμα οι Δερβίσηδες σταμάτησαν την προέλαση τους. Ο Κίτσεενερ, ωστόσο, άρχισε γρήγορα να ενδυναμώνει τη θέση του.

Οι λεπτομέρειες που ακολουθούν έχουν ληφθεί από την επίσημη Αναφορά του στρατηγού Κίτσενερ, με ημερομηνία 5 Σεπτεμβρίου 1898 :

«Κύριε, μετά την απόφαση να σταλεί μια εκστρατευτική δύναμη από Βρετανικά και αιγυπτιακά στρατεύματα εναντίον του στρατού του Χαλίφη στο Ομντουρμάν, έχω την τιμή να σας πληροφορήσω, ότι τα ακόλουθα στρατεύματα ήταν συγκεντρωμένα στον έκτο καταρράκτη, κοντά σε μια προκεχωρημένη αποθήκη προμηθειών, που είχε προηγουμένως δημιουργηθεί στο νησί Nasri.

Βρετανικά στρατεύματα - 21ο σύνταγμα Λογχοφόρων, 32η πεδινή πυροβολαρχία του Βασιλικού Πυροβολικού, 37η πυροβολαρχία ολμοβόλων του Βασιλικού Πυροβολικού. Μεραρχία πεζικού - 1η ταξιαρχία: 1ο τάγμα του συντάγματος Warwickshire, 1ο τάγμα του συντάγματος Lincolnshire, 1ο τάγμα των Seaforth Highlanders, 1ο τάγμα των Cameron Highlanders, 6 πολυβόλα Maxim και απόσπασμα του Βασιλικού Μηχανικού. 2η ταξιαρχία: 1ο τάγμα της Φρουράς Γρεναδιέρων, 1ο τάγμα τυφεκιοφόρων του Northumberland, 2ο τάγμα τυφεκιοφόρων Lancashire, 2ο τάγμα της ταξιαρχίας τυφεκιοφόρων, 4 πολυβόλα Maxim και απόσπασμα Βασιλικού Μηχανικού.

Αιγυπτιακά στρατεύματα - 9 ίλες ιππικού, 1 ιππήλατη πυροβολαρχία, 4 πεδινές πυροβολαρχίες, 10 πολυβόλα Maxim, 8 λόχοι του Σώματος Καμήλων. 1η ταξιαρχία: 2ο αιγυπτιακό τάγμα πεζικού, 9ο, 10ο και 11ο σουδανικά τάγματα πεζικού. 2η ταξιαρχία: 8ο αιγυπτιακό τάγμα πεζικού, 12ο, 13ο και 14ο σουδανικά τάγματα πεζικού. 3η ταξιαρχία: 3ο, 4ο, 7ο και 15ο αιγυπτιακά τάγματα πεζικού. 4η ταξιαρχία: 1ο, 5ο, 17ο, 18ο αιγυπτιακά τάγματα πεζικού. Μεταφορικά με καμήλες.

Στις 24 Αυγούστου τα στρατεύματα άρχισαν να προελαύνουν προς το Jebel Royan, όπου κατασκευάστηκε μια αποθήκη για τις προμήθειες και ένα βρετανικό νοσοκομείο δυναμικότητας 200 κλινών.

Στις 28 Αυγούστου, ο στρατός κινήθηκε προς το Wadi el Abid και την επόμενη μέρα έφτασε στο Sayal, από όπου έστειλα γράμμα στον Χαλίφη, προειδοποιώντας τον να εκκενώσει το Ομντουρμάν από τα γυναικόπαιδα, καθώς σκόπευα να το βομβαρδίσω, εκτός και αν παραδίνονταν.

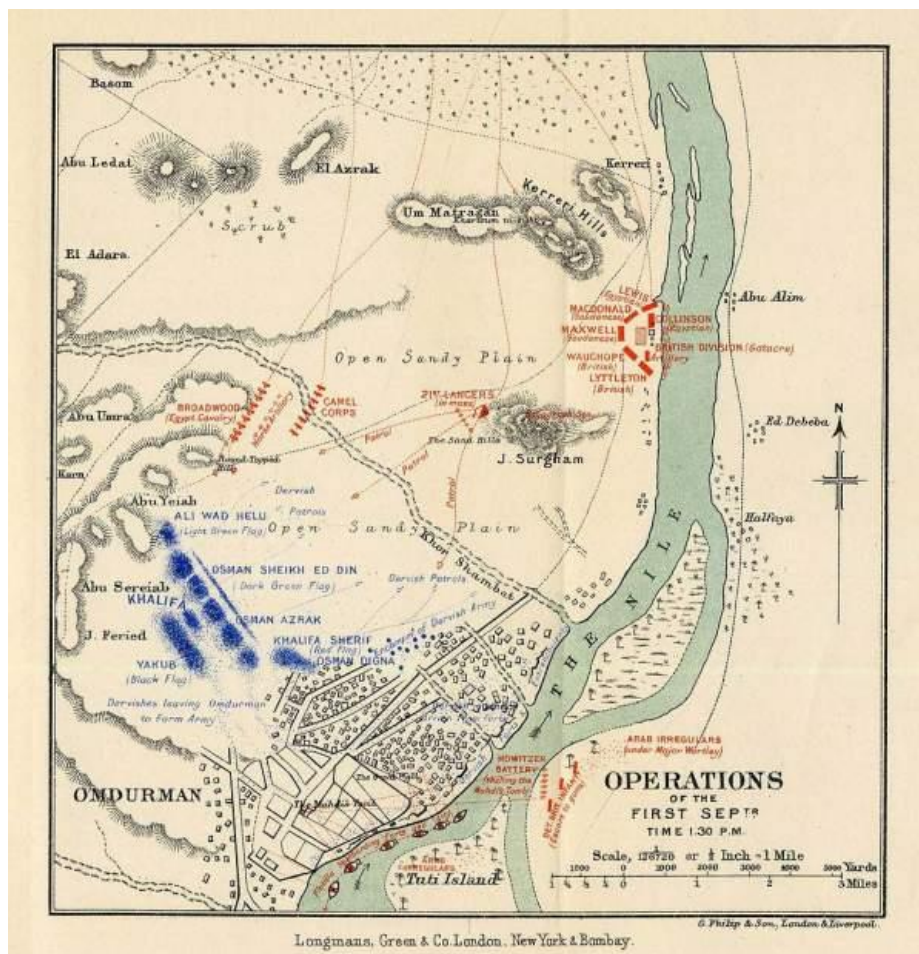
Την επόμενη μέρα ο στρατός κινήθηκε προς το Sururab και στις 1 Σεπτεμβρίου έφτασε στο χωριό Egeiga, δυο μίλια νότια των λόφων Κερρερί και σε απόσταση 6 μιλίων από το Ομντουρμάν. Σε όλη τη διάρκεια της προέλασης μας έγιναν αντιληπτές συχνές περιπολίες του εχθρικού ιππικού. Οι ανιχνευτές μας αντίκρυσαν το Ομντουρμάν, από όπου μεγάλα τμήματα του εχθρού θεάθηκαν να κινούνται βόρεια.

Το απόγευμα από τις πλαγιές του Jebel Surgham, αντίκρυσαν ολόκληρο το στρατό των Δερβίσηδων να έρχεται εναντίον μας και τη μαύρη σημαία του Χαλίφη μαζί με τους Mulazimih του (σωματοφύλακες) να είναι ευδιάκριτη στον ορίζοντα. Εκτίμησα τον αριθμό τους σε 35.000 άντρες, αλλά η πραγματική τους δύναμη ήταν μεταξύ σαράντα και πενήντα χιλιάδων αντρών. Από πληροφορίες που έλαβα, έβγαλα το συμπέρασμα, ότι πρόθεση του Χαλίφη ήταν να μας συναντήσει στους λόφους Κερρερί, αλλά η γρήγορη προέλαση μας τον ξάφνιασε.

Τα στρατεύματα παρατάχτηκαν άμεσα γύρω από το χωριό Egeiga. Εκεί στήθηκε ένας καταυλισμός που προστατεύονταν περιμετρικά από χαρακώματα, έχοντας πρωτίστως καθαρό πεδίο πυρός προς κάθε κατεύθυνση.

Στις 14:00 οι ανιχνευτές μας ανέφεραν, ότι ο εχθρός σταμάτησε την προέλαση του και ετοιμαζόταν να κατασκηνώσει. Σύμφωνα με πληροφορίες, ο Χαλίφης σχεδίαζε μια νυκτερινή επίθεση στις θέσεις μας και έτσι έγιναν προετοιμασίες γι' αυτό. Την ίδια στιγμή όμως οι κάτοικοι του χωριού Egeiga μετέφεραν ψευδείς πληροφορίες στην πλευρά του εχθρού, για το ότι σκοπεύαμε να κάνουμε μια νυκτερινή επίθεση. Αυτό έγινε γνωστό στον Χαλίφη, ο οποίος αποφάσισε να παραμείνει στη θέση του. Συνεπώς περάσαμε ένα ανενόχλητο βράδυ.

Εντωμεταξύ, οι κανονιοφόροι υπό τη διοίκηση του Κέππελ, οι οποίες είχαν βομβαρδίσει το προκεχωρημένο στρατόπεδο των Δερβίσηδων κοντά στους λόφους Κερρερί στις 31 Αυγούστου, συνέχισαν την πορεία τους νότια το πρωί της 1ης Σεπτεμβρίου, ρυμουλκώνοντας την πυροβολαρχία των ολμοβόλων σε συνεργασία με τους άτακτους του ταγματάρχη Stuart-Wortley. Μετά την καταστροφή δυο οχυρών, η πυροβολαρχία έλαβε θέση στη δεξιά όχθη του ποταμού και ξεκίνησε ο βομβαρδισμός του Ομντουρμάν. Οι οβίδες διέλυσαν τον περίβλεπτο θόλο του τύμβου του Μαχντί, ενώ οι κανονιοφόροι, προσπέρασαν την πόλη και βομβάρδισαν αποτελεσματικά τα γύρω οχυρά, που απάντησαν με πολλές, αλλά άστοχες βολές».

Η νύκτα στις 1/2 Σεπτεμβρίου 1896 περιγράφεται γλαφυρά από τον Bennet Burleigh, πολεμικό ανταποκριτή της *Daily Telegraph* του Λονδίνου, στην αναφορά του προς την εφημερίδα:

«Η θύελλα είχε περάσει. Το φεγγάρι ανέτειλε νωρίς την νύκτα της 1ης Σεπτεμβρίου. Έλαμπε ζωηρά πάνω από τον καταυλισμό, νότια του χωριού Κερρερί ή του Umm Matragan, σύμφωνα με τους χαρτογράφους. Η βόρεια άκρη του στρατοπέδου μας βρίσκονταν κοντά στον ποταμό μόλις 500 γιάρδες νότια του ερειπωμένου οχυρού των Δερβίσηδων στο Κερρερί. Οι σκοποί που υπήρχαν κατά μήκος του ημικυκλικού στρατοπέδου είχαν πολύ καλό οπτικό πεδίο, ενώ στρατιώτες σε ρόλο παρατηρητή βρίσκονταν επίσης στις στέγες των καλυβών των ντόπιων στη νοτιοδυτική γωνία του στρατοπέδου. Τέσσερις ανιχνευτές Ja'alín στάλθηκαν στο λόφο Surgham για να παρατηρούν το στρατό του Χαλίφη και να μας πληροφορήσουν για ενδεχόμενη κίνηση του. Οι σκοποί είχαν διαταγή να πυροβολούν σε όποιον πλησίαζε προς το μέρος τους.

Από τη βόρεια μέχρι τη νότια άκρη, το στρατόπεδο είχε μήκος περίπου ένα μίλι και πλάτος 1200 γιάρδες. Υπήρχαν καλύβες από λάσπη εντός του στρατοπέδου, που προστατεύονταν από μιμόζα και διπλή σειρά χαρακωμάτων. Θάμνοι υπήρχαν μπροστά από τις θέσεις των βρετανικών στρατευμάτων στη νότια πλευρά, που κοιτούσε προς το Ομντουρμάν. Τα χαρακώματα προστάτευαν το στρατόπεδο από τα δυτικά και τα βόρεια, στις θέσεις των στρατιωτών του Χεδίβη. Οι οχυρώσεις του καταυλισμού δεν έφταναν μέχρι το ποτάμι. Υπήρχε ένα κενό τριάντα έως πενήντα γιάρδων, επειδή το έδαφος δίπλα στο ποτάμι ήταν τραχύ και ακατάλληλο για κατασκευή φράκτη και χαρακωμάτων.

Η ταξιαρχία του **Lyttelton** ήταν παραταγμένη πρώτη αριστερά στη νότια άκρη του στρατοπέδου. Οι άντρες του **Wauchope** συνέχιζαν τη διάταξη προς τα δεξιά. Στο νότιο κενό υπήρχαν τρεις λόχοι του 2ου τάγματος της ταξιαρχίας τυφεκιοφόρων και δεξιά τους υπήρχαν τρεις πυροβολαρχίες - η 32η πεδινή πυροβολαρχία υπό τον ταγματάρχη Williams, δυο ορεινές πυροβολαρχίες με πυροβόλα Maxim-Nordenfelt με διοικητές τους λοχαγούς Στιούαρτ και de Rougemont αντίστοιχα, καθώς και έξι πολυβόλα Maxim υπό τον λοχαγό Smeaton. Δεξιά των πυροβολαρχιών βρίσκονταν οι υπόλοιποι άντρες της 2ης ταξιαρχίας τυφεκιοφόρων, οι τυφεκιοφόροι Lancashire, Northumberland και η Φρουρά των Γρεναδιέρων. Ανάμεσα στις ταξιαρχίες του στρατηγού Lyttelton και στρατηγού Wauchope, υπήρχαν δυο πολυβόλα Maxim. Μετά ακολουθούσαν τα συντάγματα των Warwicks, Camerons, Seaforth's και Lincolns. Δεξιά των Lincolns, εκεί όπου άρχιζαν τα χαρακώματα και η γραμμή του μετώπου έβλεπε προς τα δυτικά, βρίσκονταν η ταξιαρχία του συνταγματάρχη **Μάξγουελ**. Μεταξύ των ταξιαρχιών των Wauchope και Μάξγουελ υπήρχαν δυο πολυβόλα Maxim και στη διάρκεια της πρώτης επίθεσης των Δερβίσηδων, δυο πυροβόλα Krupp των έξι εκατοστών. Ολοκληρώνοντας την περιγραφή των θέσεων των πυροβόλων στον καταυλισμό, η πυροβολαρχία Maxim-Nordenfelt του ταγματάρχη Lawrie βρίσκονταν δεξιά της ταξιαρχίας του Μάξγουελ και της ταξιαρχίας του Μακντόναλντ. Στη βόρεια άκρη του καταυλισμού υπήρχε η πυροβολαρχία Maxim-Nordenfelt του ταγματάρχη Peake. Αυτά τα πυροβόλα είχαν αποδώσει καλά στη μάχη του ποταμού Ατμπάρα, ώστε ο Κίτσενερ άμεσα ενίσχυσε το πυροβολικό του με τρεις ακόμα πυροβολαρχίες αυτής

της κλάσης. Η ταξιαρχία του Μάξγουελ αποτελούνταν από τρία σουδανικά (12ο, 13ο, 14ο) και ένα αιγυπτιακό τάγμα (8ο). Στη δεξιά πλευρά των αντρών του συνταγματάρχη Μάξγουελ, υπήρχε η αιγυπτιακή ταξιαρχία του Λούις, με τέσσερα τάγματα (3ο, 4ο, 7ο και 15ο). Το 15ο τάγμα ήταν εφεδρικό. Ανάμεσα τους βρίσκονταν η πασίγνωστη και εμπειροπόλεμη ταξιαρχία του συνταγματάρχη Μακντόναλντ, αποτελούμενη από τρία σουδανικά τάγματα (9ο, 10ο, 11ο) και το 2ο αιγυπτιακό τάγμα. Εντός του στρατοπέδου, σε εφεδρεία, βρίσκονταν η 4η αιγυπτιακή ταξιαρχία του ταγματάρχη Κόλινσον. Αποτελούνταν από τέσσερα τάγματα (1ο, 5ο, 17ο και 18ο). Τα δυο τελευταία ήταν νέοι σχηματισμοί του αιγυπτιακού στρατού».

Συνολική δύναμη του Άγγλο-αιγυπτιακού στρατού

8.200 Βρετανοί - 17.600 Αιγύπτιοι/Σουδανοί - 80 πυροβόλα - 44 πολυβόλα Maxim

Ο τύμβος του Μαχντί στο Ομντουρμάν

Οι Βρετανικές δυνάμεις στη μάχη του Ομντουρμάν 1-2 Σεπτεμβρίου 1898

ΒΡΕΤΑΝΙΚΗ ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΠΕΖΙΚΟΥ (ΚΑΤΑΚΡ)

1η ταξιαρχία (Wauchope)

1ο σύνταγμα Royal Warwickshire (συνταγματάρχης Jones)
 1ο σύνταγμα Lincashire (αντισυνταγματάρχης Louth)
 1ο σύνταγμα Seaforth Highlanders (συνταγματάρχης Murray)
 1ο σύνταγμα Cameron Highlanders
 έξι πολυβόλα Maxim
 1 απόσπασμα Βασιλικού Μηχανικού

2η ταξιαρχία (Lyttelton)

1ο τάγμα Φρουράς Γρεναδιέρων (συνταγματάρχης Hatton)
 1ο τάγμα τυφεκιοφόρων Northumberland (αντισυνταγματάρχης Money)
 2ο τάγμα τυφεκιοφόρων Lancashire (αντισυνταγματάρχης Collinwood)
 2η ταξιαρχία τυφεκιοφόρων (συνταγματάρχης Hayward)
 4 πολυβόλα Maxim επανδρωμένα από Ιρλανδούς τυφεκιοφόρους
 1 απόσπασμα Βασιλικού Μηχανικού

ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΗ ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΠΕΖΙΚΟΥ (ΧΑΝΤΕΡ)

1η ταξιαρχία (Μακντόναλντ)

2ο αιγυπτιακό τάγμα (Pink)
 9ο σουδανικό τάγμα (Walter)
 10ο σουδανικό τάγμα (Nason)
 11ο σουδανικό τάγμα (Jackson)

2η ταξιαρχία (Μάξγουελ)

8ο αιγυπτιακό τάγμα (Kiloussi Bey)
 12ο σουδανικό τάγμα (Townshend)
 13ο σουδανικό τάγμα (Collinson Smith -
 Dorrien) 14ο σουδανικό τάγμα (Shekleton)

3η ταξιαρχία (Λούις)

3ο αιγυπτιακό τάγμα (Sillern)
 4ο αιγυπτιακό τάγμα (Sparkes)
 7ο αιγυπτιακό τάγμα (Fathy Bey)
 15ο αιγυπτιακό τάγμα (Hickman)

4η ταξιαρχία (Κόλινσον)

1ο αιγυπτιακό τάγμα (Doran)
 5ο αιγυπτιακό τάγμα (Burhan Bey)
 17ο αιγυπτιακό τάγμα (Bunbery)
 18ο αιγυπτιακό τάγμα (Matchett)
 Ιππικό (Burn-Murdoch)

21ο σύνταγμα Λογχοφόρων - 4 ίλες (Martin), αιγυπτιακό ιππικό 9 ίλες (Broadwood), Σώμα καμήλων 8 λόχοι (Tudway)

ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟ (LONG)

32η πεδινή πυροβολαρχία, Βασιλικό Πυροβολικό (8 πυροβόλα)
 37η πεδινή πυροβολαρχία, Βασιλικό Πυροβολικό (6 ολμοβόλα των 5 ιντσών)
 1η αιγυπτιακή ιππήλατη πυροβολαρχία (6 πυροβόλα Krupp των 6cm, 2 Maxim)
 2η, 3η, 4η, 5η αιγυπτιακές πεδινές πυροβολαρχίες (καθεμία διέθετε 6 πυροβόλα Maxim-Nordenfelt, 2 Maxim)

ΝΑΥΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

3 θωρακισμένες κανονιοφόροι κλάσης 1889 (καθεμία με 2 πυροβόλα Nordenfelt, 1 των 12pdr, 1 ολμοβόλο και 4 πολυβόλα Maxim)
 3 θωρακισμένες κανονιοφόροι κλάσης 1896 (καθεμία με 1 πυροβόλο των 12pdr, δυο πυροβόλα των 6pdr, 4 πολυβόλα Maxim)
 4 παλιές θωρακισμένες κανονιοφόροι (καθεμία με ένα πυροβόλο των 12pdr και 2 Maxim-Nordenfelt)

Η ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΟΜΝΤΟΥΡΜΑΝ

Αυγή, 2 Σεπτεμβρίου 1898

Η επίσημη Αναφορά του Κίτσενερ συνεχίζει την εξιστόρηση της μάχης του Ομντουρμάν :

«Την αυγή της επόμενης μέρας (2 Σεπτεμβρίου), οι έφιππες περιπολίες μας ανέφεραν το ξεκίνημα της εχθρικής επίθεσης και στις 6:30 το αιγυπτιακό ιππικό έλαβε θέση μαζί με το ιππήλατο πυροβολικό, το Σώμα καμήλων και τέσσερα Maxim στους λόφους Κερρερί στη δεξιά πλευρά μας.

Στις 6:40 έφτασαν στα αυτιά μας οι κραυγές των Δερβίσηδων και σε λίγα λεπτά οι σημαίες τους φάνηκαν στον ορίζοντα, σχηματίζοντας ένα ημικύκλιο γύρω από τις θέσεις μας».

Από την αναφορά ενός πολεμικού ανταποκριτή : *«Στην αρχή φάνηκαν λίγες σημαίες πάνω στην κορυφογραμμή και έπειτα ακολούθησαν οι συμπαγείς μάζες των ακοντιστών και τυφεκιοφόρων υπό την καθοδήγηση των έφιππων οπλαρχηγών τους. Ο πνιχτός βρυχηθμός ενός μεγάλου πλήθους ανθρώπων έφτασε στα αυτιά του Άγγλο-αιγυπτιακού στρατού, καθώς οι Δερβίσηδες απλώνονταν σε ένα γιγαντιαίο ημικύκλιο μπροστά από το μέτωπο μας».*

Η επίσημη Αναφορά περιγράφει την πρώτη επίθεση :

«Τα πυροβόλα της 32ης πεδινής πυροβολαρχίας άνοιξαν πυρ στις 6.45 π.μ. σε απόσταση 2800 γιάρδων με τους Ανσάρ να συνεχίζουν την προέλαση τους γρήγορα, και ορμητικά. Σύντομα, τα στρατεύματα και τα Maxim στα αριστερά της παράταξης μας ενεπλάκησαν στη μάχη, καθώς οι τυφεκιοφόροι του εχθρού, που βρίσκονταν στις πλαγιές του Jebel Surgham, άνοιξαν πυρ προς τις θέσεις μας, προκαλώντας κάποιες απώλειες, ενώ οι ακοντιστές τους έκαναν συνεχείς προσπάθειες να φτάσουν στις γραμμές μας».

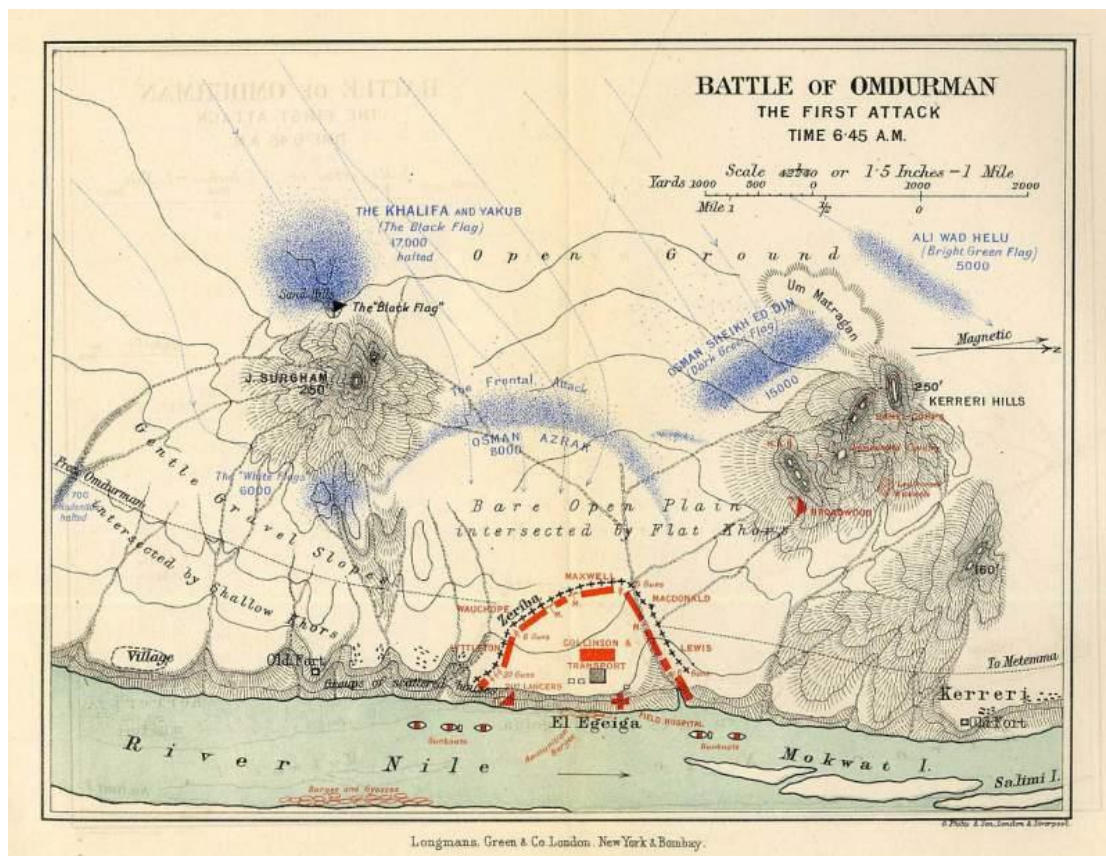
Στις 6:50 το πυροβολικό, οι κανονιοφόροι στη νότια πλευρά και οι Φρουρά των Γρεναδιέρων έριξαν τις ομοβροντίες τους στις 2.000 γιάρδες. Καθώς οι Ανσάρ έφτασαν εντός βολής, ήρθε η σειρά των Highlanders, των Lincolns και των αιγυπτιακών ταξιαρχιών να ανοίξουν πυρ, πυροβολώντας ασταμάτητα μέχρι που αναγκάστηκαν να αλλάξουν τα τυφέκια τους με άλλα εφεδρικά. Τα πυροβόλα έριχναν τις οβίδες τους και τα Maxim θέριζαν τους επιτιθεμένους Δερβίσηδες, καθώς αυτοί προχωρούσαν συντεταγμένα και χωρισμένοι σε μάζες των 4.000 αντρών περίπου, καλύπτοντας ολόκληρη την περιοχή μεταξύ των λόφων Κερρερί, του Jebel Surgham και του ποταμού.

Οι βολές μιας κανονιοφόρου σώζουν το Σώμα Καμήλων

Ο Κίτσενερ συνεχίζει την εξιστόρηση της μάχης στην Αναφορά του :

«Λίγο μετά τις 8:00 η κύρια επίθεση του εχθρού είχε αποκρουστεί. Τότε, μια μεγάλη και συμπαγής μάζα στρατού των Δερβίσηδων παρατηρήθηκε να προελαύνει προς τη δεξιά πλευρά του στρατοπέδου μας με μεγάλη ταχύτητα και άμεσα ήρθε σε εμπλοκή με τα έφιππα στρατεύματά μας στους λόφους Κερρερί. Μια από τις κανονιοφόρους, η οποία προστάτευε τις όχθες του ποταμού, έπλευσε άμεσα για να παράσχει βοήθεια στα σκληρά πιεζόμενα έφιππα στρατεύματα και άρχισε τον κανονιοβολισμό των θέσεων του εχθρού, προκαλώντας του απώλειες περισσότερων των 450 αντρών περίπου. Οι μονάδες πυροβολικού και τα Maxim που βρίσκονταν εντός του καταυλισμού συνέβαλαν σε αυτό και ανάγκασαν τον εχθρό να αποσυρθεί πίσω από τους λόφους».

Το ιππικό και το Σώμα Καμήλων είχαν λάβει θέσεις μάχης στους λόφους Κερρερί στα δεξιά της Άγγλο-αιγυπτιακής παράταξης, αλλά υπερφαλαγγίστηκαν από αριθμητικά υπέρτερους αντιπάλους και βρίσκονταν σε δύσκολη θέση. Το Σώμα Καμήλων ήταν αδύνατο να πολεμήσει σε πετρώδες έδαφος εναντίον ενός ευκίνητου αντιπάλου. Οι Δερβίσηδες επιτέθηκαν με ορμή, κυρίευσαν δυο πυροβόλα και κατάφεραν να απομονώσουν το Σώμα καμήλων. Την κατάλληλη στιγμή όμως μια κανονιοφόρος εμφανίστηκε και συνεργαζόμενη με τις μονάδες πυροβολικού του καταυλισμού, απώθησε πίσω τον εχθρό με τις βολές της, προκαλώντας του με βαριές απώλειες.

Οι Ανσάρ στη μάχη του Ομντουρμάν			
Το Παράρτημα 13 της Αναφοράς αρ. 60 του Γραφείου Πληροφοριών στο Κάιρο τον Ιανουάριο 1899 δίνει τα παρακάτω στοιχεία			
Μυλουαζιμαγγιά (Σκούρα Πράσινη Σημαία) με διοικητή τον Uthman al-Din			
	Άντρες	Ιππείς	Τυφεκιοφόροι
Σωματοφυλακή Χαλίφη	1486	112	900
Σωματοφυλακή Σεΐχη al-Din	2474	276	1803
Συν 16 <i>rubs</i> με διοικητές εννέα οπλαρχηγούς Τα'αίσα, δυο Αβησσυνούς οπλαρχηγούς και πέντε διάφορους οπλαρχηγούς. Κάθε <i>rub</i> είχε περίπου 1300 άντρες, 150 ιππείς και 500 τυφεκιοφόρους.			
Τα μεγαλύτερα <i>rubs</i> και οι οπλαρχηγοί τους ήταν :			
Jab Fadl	2100	215	
Rabch (Αβησσυνοί)	1920	195	
Abdullah Adam	1900	110	
al-Arifi al-Rabi	1850	270	1236
al-Tahir Ali	1780	150	540
Ibrahim al-Khalil Ahmad	1600	135	730
Σύνολο : 28.378 άντρες, 2.925 ιππείς, 12.872 τυφεκιοφόροι και τρία πυροβόλα (1 «Γαλλικό» πυροβόλο, 1 ορεινό και 1 πολυβόλο Remington)			
Όλοι αυτοί ήταν Αφρικανοί και Άραβες.			
Μαύρη Σημαία (Al-Rayya Al-Zarqa) με διοικητή τον Yacub			
Baggara - Τα'αίσα	1410		Οι έξι πρώτες φυλές παρείχαν τους 1167 ιππείς από τη συνολική δύναμη των 1588 ιππέων της Μαύρης Σημαίας.
Habbaniya	513		
Humr	2036		
Rizauqat	611		
Bani Halba	283		
Zaiyadiya	768		
Άλλες φυλές ήταν οι παρακάτω			
Kababish	697		
Danaqla	287		
Ja'aliyin	430		
Οι οπλαρχηγοί που ηγούνταν των μεγαλύτερων φυλών ήταν :			Οι φυλές αυτές δε διέθεταν τυφεκιοφόρους
Ο Muslim Isa της Humr	1610		
Ο Othman wad al-Dikaim (Ta'asisha)	1396		
Η φυλή Berti του Darfur ήταν η καλύτερη εξοπλισμένη δύναμη των Ανσάρ υπό τη διοίκηση των οπλαρχηγών Namar-al-Din, Masallat Hajam Abu Bakr και τον al-Wajj Abu Bakr, οι οποίοι διέθεταν 985 άντρες, από τους οποίους οι 400 ήταν τυφεκιοφόροι.			
Σύνολο : 14.128 άντρες, 1.588 ιππείς, 1.053 τυφεκιοφόροι, δυο πυροβόλα (1 Krupp, 1 Nordenfelt). Υπό τη διοίκηση 51 οπλαρχηγών και 269 υπαρχηγών (ra's Mi'a και muqaddam)			
Πράσινη Σημαία (Al-Rayya Al-Khadra) με διοικητή τον Χαλίφη Ali wad Ullu			
Τρία <i>rubs</i> με τους εξής οπλαρχηγούς	Άντρες	Ιππείς	
Digham	3165	504	
al-Lihawan	1538	140	

Kinana	696	150	
Σύνολο : 5.394 άντρες, 794 ιππείς. Υπό τη διοίκηση 9 οπλαρχηγών και 103 muqaddams. Άγνωστος αριθμός πυροβόλων όπλων. Αυτές ήταν φυλές του Λευκού Νείλου.			
Οσμάν Ντίγκνα Εννέα rubs με εννέα οπλαρχηγούς, από 20 έως 1000 άντρες. (Χωρίς σημαία. Την είχε χάσει στο Ταμάι το 1884)			
	Ακοντιστές	Ιππείς	Τυφεκιοφόροι
Muhammad Musa Al Digna (ανιψιός του Osman Digna)	1000 Beja	62	22
Ibrahim Sa'id	800 Hadendowah	40	31
Ali Abu Shabib	500 Bisharin	25	50
Σεΐχης Muhammad al-Tahir wad al-Majdhub	500 Ja'aliyin	25	50
al-Shayab Ahmad	135 Danagla	10	50
Sharaf Hamad al-Nil	306 Ashraf	21	50
Συν μερικές μικρές μονάδες των 20-50 αντρών, με διοικητές διάφορους ανιψιούς του Οσμάν Ντίγκνα και μια σωματοφυλακή 30 αντρών με τυφέκια.			
Σύνολο : 3.371 άντρες, 187 ιππείς, 365 τυφεκιοφόροι με εννέα οπλαρχηγούς.			
Κόκκινη Σημαία (Al-Rayya Al-Hamra) Χαλίφης al-Sharif με 81 άντρες.			
Othman Azraq προσωπική σωματοφυλακή από 71 άντρες (σκοτώθηκε στη διάρκεια της μάχης)			

Η επίθεση του 21ου συντάγματος Λογχοφόρων

Από την επίσημη Αναφορά :

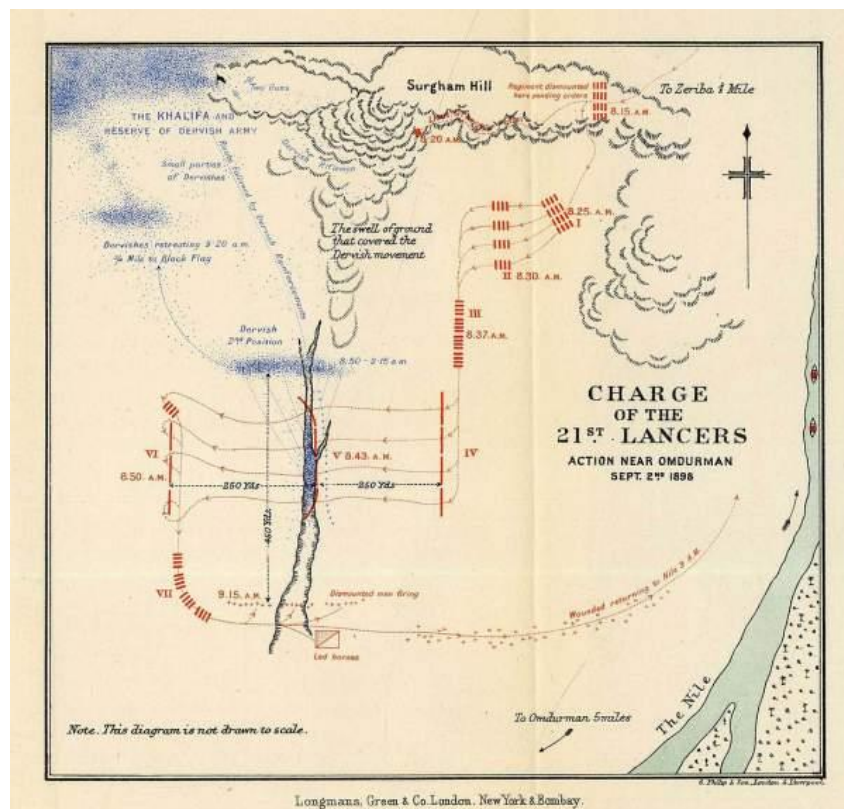
«Αφού όλες οι επιθέσεις απέτυχαν και ο εχθρός αποσύρθηκε έξω από την ακτίνα βολής των όπλων μας, έστειλα το 21ο σύνταγμα Λογχοφόρων να εξακριβώσει την παρουσία εναπομεινάντων εχθρών μπροστά από το αριστερό πλευρό της διάταξης μας και να αποτρέψει τους Δερβίσηδες να υποχωρήσουν προς το Ομντουρμάν. Το σύνταγμα, αφού διέσχισε τις πλαγιές του Jebel Surgham, συνάντησε τυχαία μια μεγάλη μάζα Δερβίσηδων να βρίσκεται κρυμμένη σε μια κοιλάτη του εδάφους. Οι άντρες του συντάγματος επιτέθηκαν με γενναιότητα και διέσχισαν τις θέσεις του εχθρού περνώντας στην απέναντι πλευρά της κοιλάτης. Παρόλο που ο εχθρός ήταν υπέρτερος αριθμητικά, κράτησαν τις θέσεις τους και έδιωξαν τους Δερβίσηδες. Οι απώλειες ήταν βαριές για τον εχθρό. Δυστυχώς, ο υπολοχαγός R. Grenfell και είκοσι άντρες έχασαν τη ζωή τους».

Το 21ο σύνταγμα Λογχοφόρων με τέσσερις ίλες σε σειρά συνάντησε μια δύναμη 300 Δερβίσηδων σε ανοικτό πεδίο και πραγματοποίησε την πρώτη επιδρομή στην ιστορία του. Ξαφνικά, μεταξύ αυτών και των Δερβίσηδων, έχασκε μια βαθιά ρεματιά, στην οποία βρίσκονταν ακόμα 3.000 ή 4.000 Δερβίσηδες. Με ασυγκράτητη ορμή, οι Λογχοφόροι ξεχύθηκαν κάτω στην απότομη πλευρά της ρεματιάς, ενώ οι

Ανσάρ ξαπλωμένοι στο έδαφος προσπαθούσαν να τους σκοτώσουν. Χάνοντας πέντε αξιωματικούς, 65 άντρες και 119 άλογα, οι άντρες του συντάγματος πέρασαν κατευθείαν στην άλλη πλευρά, όπου αφίππευσαν και άνοιξαν πυρ με τις καραμπίνες τους.

Η επίθεση του 21ου συντάγματος Λοιχοφόρων

Η τελευταία πρόκληση του Χαλίφη

Συνεχίζοντας την ιστορία στην επίσημη Αναφορά του, ο Κίτσενερ έγραψε :

«Εντωμεταξύ, έδωσα εντολή στις ταξιαρχίες να προωθηθούν κλιμακωτά (in echelon)⁶ από τα αριστερά. Στις 9:30 οι δυο πρώτες ταξιαρχίες έφτασαν στις υπώρειες του Jebel Surgham κοντά στο ποτάμι και διατάχτηκαν να σταματήσουν μέχρι να φτάσουν και οι υπόλοιπες. Τότε ενημερώθηκα ότι ο Χαλίφης βρίσκονταν ακόμα με το στρατό του στις αριστερές πλαγιές του Surgham. Επομένως, διέταξα τις τρεις πρώτες ταξιαρχίες να στραφούν προς τα δεξιά και τότε, κατά τη διάρκεια αυτής της κίνησης, η ταξιαρχία του Μακντόναλντ δέχτηκε σφοδρή επίθεση.

Μαθαίνοντας από τον στρατηγό Χάντερ, που βρισκόταν με την ταξιαρχία του Μακντόναλντ, ότι πιθανώς χρειαζόνταν υποστήριξη, απέσπασα την ταξιαρχία του Wauchore προς ενίσχυση του και διέταξα τις υπόλοιπες ταξιαρχίες να στραφούν ακόμα πιο δεξιά».

Πιθανώς ο Κίτσενερ να αγνοούσε, ότι ακριβώς μπροστά του, κρυμμένος πίσω από το Jebel Surgham, βρίσκονταν ο στρατός της Μαύρης Σημαίας του Χαλίφη με δύναμη 17.000 αντρών. Η κίνηση του στρατού ήταν αργή, καθώς η 2η βρετανική ταξιαρχία προχωρούσε κατά μήκος του Νείλου με την 1η βρετανική ταξιαρχία να ακολουθεί στα δεξιά της. Ακολουθούσαν οι αιγυπτιακές ταξιαρχίες των Μάξγουελ, Λούις και Μακντόναλντ με τον Κόλινσον να παραμένει πίσω σε ρόλο υποστήριξης. Η 1η βρετανική ταξιαρχία του Wauchore προσπάθησε να φτάσει τη 2η βρετανική ταξιαρχία του Lyttelton, με αποτέλεσμα η 2η αιγυπτιακή ταξιαρχία του Μάξγουελ να μείνει αρκετά πιο πίσω. Ο Μάξγουελ προσπάθησε να κλείσει το μεγάλο κενό που δημιουργήθηκε ανάμεσα σε αυτόν και την ταξιαρχία του Wauchore, ενώ ο Λούις βιάστηκε με τη σειρά του να μειώσει την απόσταση που τον χώριζε με την ταξιαρχία του Μάξγουελ. Έτσι η ταξιαρχία του Μακντόναλντ, η οποία είχε ολοκληρώσει την κίνηση της προς τα δυτικά, βρέθηκε σχεδόν ένα μίλι μακρύτερα από την ταξιαρχία του Λούις.

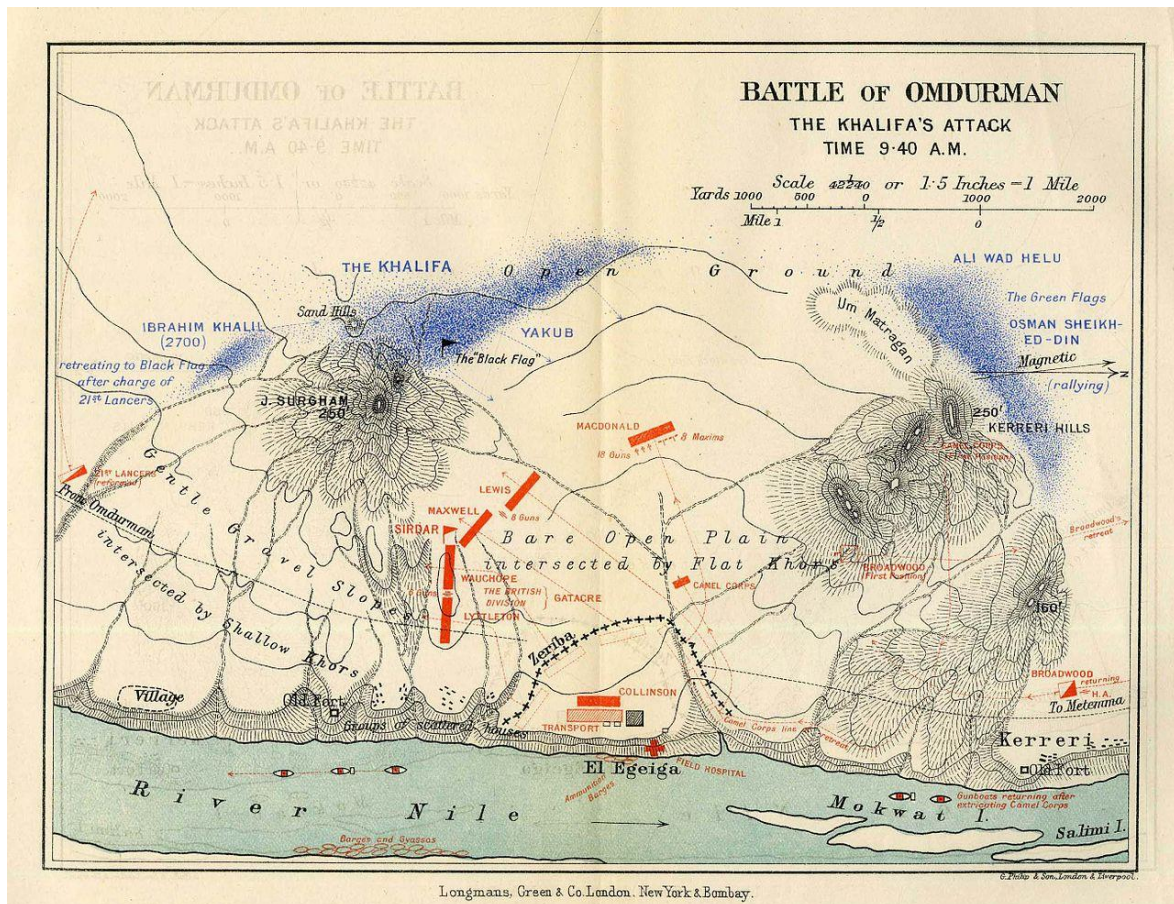
Η επίσημη Αναφορά εξηγεί τι συνέβη μετά :

«Πριν προλάβει ο Μακντόναλντ να αποκρούσει τη σφοδρή επίθεση των Δερβίσηδων, έκαναν την εμφάνιση τους οι υπόλοιπες δυνάμεις τους πίσω από τους λόφους Κερρερί, οι οποίες επιτέθηκαν αμέσως. Ήταν αναγκαία λοιπόν η αλλαγή της διάταξης της ταξιαρχίας του προς τα δεξιά. Η κίνηση αυτή εκτελέστηκε υποδειγματικά και τώρα, υποστηριζόμενος από ένα τμήμα της ταξιαρχίας του Wauchore και από την ταξιαρχία του Λούις, απέκρουσε ολοκληρωτικά τη δεύτερη πιο αποφασιστική επίθεση των Δερβίσηδων.

Την ίδια στιγμή, οι ταξιαρχίες των Μάξγουελ και Lyttelton είχαν ανέβει τις πλαγιές του Jebel Surgham, απώθησαν τις δυνάμεις των Δερβίσηδων του γιού του Χαλίφη Σεΐχη Usman al-Din και απέκοψαν την υποχώρηση τους προς το Ομντουρμάν. Ο μεγαλύτερος όγκος του στρατού των Δερβίσηδων αποδιοργανώθηκε και άρχισε να υποχωρεί προς τα δυτικά, καταδιωκόμενος από τα έφιππα στρατεύματα μας, τα οποία είχαν προηγουμένως καθαρίσει τις τελευταίες εστίες αντίστασης του εχθρού».

⁶ **In echelon.** Στρατιωτικός σχηματισμός, στον οποίο οι μονάδες είναι διατεταγμένες κλιμακωτά. Αρχική χρήση αυτού του σχηματισμού βρίσκουμε στην αρχαία εποχή και συγκεκριμένα στη μάχη των Λεύκτρων.

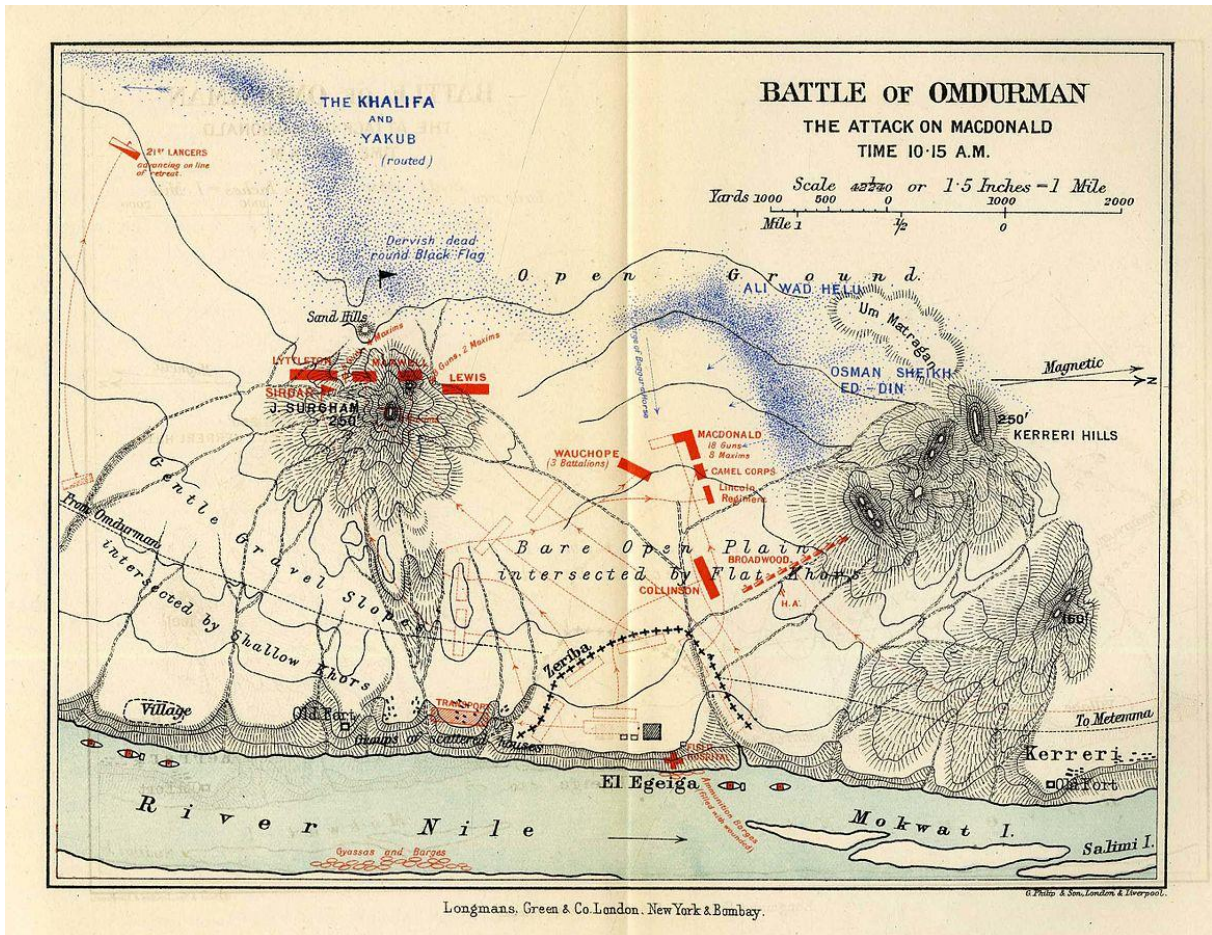

Όταν ο Κίτσενερ διέταξε την ταξιαρχία του Μάξγουελ να εφορμήσει στο Jebel Surgham έχοντας τη 2η βρετανική ταξιαρχία (Lyttelton) στα αριστερά, ο στρατός της Μαύρης Σημαίας εξαπέλυσε μια σφοδρή επίθεση στις αιγυπτιακές ταξιαρχίες των Μακντόναλντ και Λούις. Ο Κίτσενερ τότε έστειλε άμεσα την 1η βρετανική ταξιαρχία (Wauchore) να υποστηρίξει τον Μακντόναλντ. Με αυτές τις κινήσεις, ολόκληρος ο στρατός είχε μέτωπο προς τα δυτικά. Ο στρατός της Μαύρης Σημαίας που επιτέθηκε στον Μακντόναλντ δέχτηκε πλευρικό πυρ από την ταξιαρχία του Λούις, που είχε κυριεύσει το Jebel Surgham, αναγκάζοντας τους Δερβίσηδες να οπισθοχωρήσουν.

Ξαφνικά, έκαναν την εμφάνιση τους οι 12.000 Δερβίσηδες της Πράσινης Σημαίας από τους λόφους Κερρερί στα δεξιά του Μακντόναλντ. Έτσι αυτός αναγκάστηκε να παρατάξει την ταξιαρχία του σε σχήμα αιχμής βέλους. Την ίδια στιγμή εμφανίστηκε ο Wauchore με την ταξιαρχία του, στέλνοντας τους Lincolns δεξιά και την υπόλοιπη δύναμη στα αριστερά του Μακντόναλντ.

Τότε ξεκίνησε η πιο άγρια μάχη της ημέρας, καθώς ο Χαλίφης αντέστρεψε τους πολεμιστές της δικής του Μαύρης Σημαίας για να επιτεθούν μαζί με τους πολεμιστές της Πράσινης Σημαίας. Ήταν η κρισιμότερη και πιο γενναία στιγμή της μάχης του Ομντουρμάν. Ο Μακντόναλντ δεν ήταν μόνος. Υποστηρίζονταν από την ταξιαρχία του Κόλινσον, το Σώμα Καμήλων και το αιγυπτιακό ιππικό του Broadwood. Η 2η βρετανική και η 2η αιγυπτιακή ταξιαρχία, προελαύνοντας αριστερά του λόφου Surgham, ήταν πολύ μακριά για να βοηθήσουν.

Το βρετανικό, αιγυπτιακό και σουδανικό πεζικό έριχνε συνεχείς ομβροντίες στους επιτιθέμενους Δερβίσηδες. Ο Μακντόναλντ και η πιστή ταξιαρχία πεζικού του ανάγκασαν το στρατό της Πράσινης Σημαίας να υποχωρήσει πίσω στους λόφους, ενώ μια επίθεση του αιγυπτιακού ιππικού μετέτρεψε την υποχώρηση τους σε φυγή. Ο στρατός του Κίτσενερ προέλασε έπειτα δυτικά απωθώντας τον εχθρό στην έρημο.

Ας αφήσουμε όμως την Αναφορά του θριαμβευτή Sirdar να ολοκληρώσει την ιστορία :

«Η μάχη είχε ουσιαστικά τελειώσει και οι ταξιαρχίες των Lyttelton και Μάξγουελ κινήθηκαν στο Khor Shambat, στην κατεύθυνση του Ομντουρμάν, στο οποίο έφτασαν στις 12:30. Εκεί τα στρατεύματα αναπαύτηκαν και ξεδίψασαν. Το υπόλοιπο της μεραρχίας του Χάντερ και η ταξιαρχία του Wauchope έφτασαν στο ίδιο μέρος στις 15:00.

Στις 14:00 προχώρησα με την ταξιαρχία του Μάξγουελ και την 32η πεδινή πυροβολαρχία μέσα από τα προάστια του Ομντουρμάν προς το μεγάλο τείχος της οικίας του Χαλίφη και, αφήνοντας δυο πυροβόλα και τρία τάγματα να φυλούν τις προσβάσεις, το 13ο σουδανικό τάγμα με τέσσερα πυροβόλα κινήθηκε από τη βόρεια πλευρά των τειχών προς το ποτάμι και μαζί με τρεις κανονιοφόρους διέσχισε την πόλη προς νότο μέσα από τα ρήγματα που είχαν γίνει στο τείχος από τα ολμοβόλα. Περνώντας από την κύρια πύλη, ακολούθησε τον δρόμο κατευθείαν προς το σπίτι του Χαλίφη

2) Ο Sirdar στην αναφορά του εξιστορεί περιληπτικά και με απλά λόγια τα γεγονότα της τελευταίας φάσης μιας από τις πιο επιτυχημένες εκστρατείες ενός Βρετανού στρατηγού εναντίον ενός άγριου εχθρού, που είχε ως αποτέλεσμα τη κατάκτηση του Ομντουρμάν, την καταστροφή της δύναμης των Δερβίσηδων στο Σουδάν και τη διάνοιξη της πλωτής οδού στις Ισημερινές επαρχίες.

3) Η συγκέντρωση του στρατού στον ποταμό Ατμπάρα έγινε εντός του προβλεπόμενου χρονοδιαγράμματος και οι ετοιμασίες για τη μεταφορά του στρατού στο πεδίο της μάχης πραγματοποιήθηκαν άψογα από τον Sirdar και το επιτελείο του. Όλες οι δυσκολίες προβλέφθηκαν και, από την αρχή της εκστρατείας μέχρι το Ομντουρμάν, οι επιχειρήσεις συντονίστηκαν με ακρίβεια.

Η θαυμάσια διάταξη της δύναμης του Sirdar, το ακριβές πυρ του πυροβολικού και των Maxim, καθώς και οι σταθερές πειθαρχημένες βολές του πεζικού και των κανονιοφόρων, έδωσαν τη δυνατότητα σε αυτόν να καταστρέψει τον εχθρό από μεγάλη απόσταση και έτσι εξηγείται η σχετικά μικρή λίστα απωλειών. Ποτέ δεν είχαν επιτευχθεί τόσο μεγάλα αποτελέσματα με τόσο ασήμαντο κόστος.

4) Δυστυχώς το 21ο σύνταγμα Λογχοφόρων είχε μεγάλες απώλειες σε νεκρούς και τραυματίες. Αλλά η επίθεση του ενάντια μιας υπέρτερης δύναμης του εχθρού οπλισμένου με σπαθιά και ακόντια σε δύσκολο έδαφος και κάτω από μη ευνοϊκές συνθήκες ήταν άξια των καλύτερων παραδόσεων του βρετανικού ιππικού.

5) Όσον αφορά τον στρατό που συμμετείχε στην εκστρατεία, μπορώ να πω ότι ποτέ, κατά τη διάρκεια της θητείας μου, δεν είχα δει ένα σώμα στρατού όπως το βρετανικό απόσπασμα ιππικού, πυροβολικού, μηχανικού και πεζικού που βρίσκονταν υπό τη διοίκηση του Sirdar, να παρουσιάζει τέτοια αξιοθαύμαστη εικόνα. Η εμφάνιση των αντρών ήταν μια πηγή περηφάνιας για κάθε Άγγλο.

Στέλνω αυτή την Αναφορά στην πατρίδα με τον λοχαγό H. Grenfell του Σώματος Ιππέων της Βασιλικής Φρουράς (Life Guards), ο οποίος υπηρέτησε ως αξιωματικός υπηρεσίας υπό τον ταξίαρχο N.G. Lyttelton, CB, διοικητή της δεύτερης βρετανικής ταξιαρχίας στο Σουδάν».

Φράνσις Γκρένφελ, Αντιστράτηγος,
Αίγυπτος

Οι απώλειες των Δερβίσηδων ανέρχονταν σε 10.000 νεκρούς, 15.000 τραυματίες και 5.000 αιχμαλώτους περίπου. Πολλοί πέθαναν αργότερα εξαιτίας των τραυμάτων τους.

Άγγλο-αιγυπτιακές απώλειες στο Ομντουρμάν				
	νεκροί		τραυματίες	
	αξιωματικοί	άντρες	αξιωματικοί	άντρες
21ο σύνταγμα Λογχοφόρων	1	20	4	46
1ο τάγμα Φρουράς Γρεναδιέρων			1	4
1ο τάγμα 5ο σύνταγμα τυφεκιοφόροι Northumberland				2
1ο τάγμα 6ο σύνταγμα Warwicks	1	1	1	6
1ο τάγμα 10ο σύνταγμα Lincolns			1	17
2ο τάγμα 20ο σύνταγμα τυφεκιοφόροι Lancashire				6
72ο σύνταγμα Seaforth Highlanders			1	17
79ο σύνταγμα Cameron Highlanders		2	2	27
2ο τάγμα Ταξιαρχίας Τυφεκιοφόρων				8
Αιγυπτιακός στρατός	2	18	8	273
Βρετανικά συντάγματα Σύνολο	2	23	10	133
Συνολικές απώλειες	12	156		
Αιγυπτιακά και σουδανικά συντάγματα	2	18	8	273
Συνολικές απώλειες	20 αξιωματικοί και 271 άντρες			

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Παρόλο που η στρατηγική και τακτική ήταν Βρετανική, θα ήταν λάθος να ισχυριστούμε ότι η μάχη του Ομντουρμάν ήταν μια βρετανική νίκη. Τα αιγυπτιακά και σουδανικά τάγματα ήταν αυτά που έπαιξαν το σημαντικότερο ρόλο στη μάχη.

Η πρώτη επίθεση των Αυσσάρ εναντίον των βρετανικών ταξιαρχιών, εκφυλίστηκε μπροστά στην ταξιαρχία του Μάξγουελ. Η κύρια επίθεση, αρχικά από τη Μαύρη σημαία και ύστερα από τις δυο Πράσινες σημαίες, κατευθύνθηκε κατά των αιγυπτιακών ταγμάτων και συγκεκριμένα κατά της αιγυπτιακό-σουδανικής ταξιαρχίας του Μακντόναλντ. Αυτή ήταν σε μεγάλο βαθμό που αναχαίτισε τους Αυσσάρ με την υποστήριξη των Lincolns.

Το αιγυπτιακό ιππικό, το Σώμα Καμήλων, η ιππήλατη πυροβολαρχία και τα Maxim πραγματοποίησαν όλες τις αναγνωριστικές επιχειρήσεις και ήταν οι πιο αποτελεσματικές στο Ομντουρμάν, φθείροντας τις δυνάμεις του Σεΐχη al-Din και Ali wad Ullu. Το αργοκίνητο Σώμα Καμήλων υπέστη απώλειες απέναντι στους ευκίνητους Αυσσάρ και δεν είναι παράλογο να πούμε, ότι ολόκληρο το έφιππο τμήμα του στρατού του Κίτσεενερ μπορούσε να είχε αποδεκατιστεί δίχως τη μεσολάβηση των κανονιοφόρων. Ωστόσο, στο τέλος της μάχης, το αιγυπτιακό ιππικό και το Σώμα Καμήλων ήταν ακόμα σε θέση να καταδιώξουν τον Χαλίφη.

Η καταδίωξη του Χαλίφη ήταν ένας ρόλος που είχε ανατεθεί στο 21ο σύνταγμα Λογχοφόρων, αλλά εξαιτίας των απωλειών του στη μάχη, δεν ήταν σε θέση να αναλάβει και άλλη επιχείρηση. Τελικά, το 21ο σύνταγμα φάνηκε ότι ήταν μια περιττή μονάδα στο στρατό του Κίτσεενερ.

Ο συγγραφέας A.B. Theobald στο βιβλίο του «*The Mahadiyya*», που εκδόθηκε το 1951 στο Λονδίνο έγραψε ότι : «*η αμυντική γραμμή του Κίτσεενερ στο χωριό Egeiga ήταν παρακινδυνευμένη, η διαταγή του στον Broadwood κοντόφθαλμη, η προέλαση του προς το Ομντουρμάν πρόωρη και η εκτίμηση του κινδύνου της θέσης του Μακντόναλντ πολύ καθυστερημένη*».

Ωστόσο, η τεράστια ισχύς πυρός του Κίτσεενερ και η τακτική του να τοποθετήσει τα συντάγματα σε πυκνή διάταξη με την πρώτη σειρά γονυπετή και την πίσω όρθια, πέτυχε. Οι Δερβίσηδες δέχτηκαν έναν καταγισμό πυρός, καθώς επιτίθονταν. Δεν είναι υπερβολή να ισχυριστούμε, ότι ο Βρετανός πεζικάριος, που πολέμησε στο Βατερλό το 1815, θα ένοιωθε άνετα και στο Ομντουρμάν.

Τα στρατιωτικά λάθη του Χαλίφη

Με την εκ των υστέρων γνώση των γεγονότων το σχέδιο και η τακτική του Κίτσεενερ πέτυχαν εξαιτίας του μεγαλύτερου λάθους του Χαλίφη, που δεν ήταν τίποτε άλλο παρά η υποτίμηση της τεράστιας ισχύος πυρός και του τεχνολογικού προβαδίσματος του στρατού του Κίτσεενερ, καθώς και η απουσία ικανών διοικητών στο στρατό του.

Τα λάθη και οι παραλείψεις του Χαλίφη άρχισαν πολύ πριν τη μάχη του Ομντουρμάν. Οι νίκες του επι των Αβησσυνών ήταν πύρρειες, ενώ η αποτυχημένη εισβολή στην Αίγυπτο το 1889 είχε ως συνέπεια την αποστασία πολλών φυλών και το θάνατο ενός διακεκριμένου ηγέτη. Οι ελάχιστες φρουρές του κατά μήκος του Νείλου δεν φάνηκαν αξιόμαχες και το σημαντικότερο είναι, ότι άφησαν ανενόχλητη την κατασκευή και χρήση του σιδηρόδρομου για τον εφοδιασμό του στρατού του Κίτσεενερ.

Μπορούσε να είχε υποχωρήσει δυτικά, ώστε να αναγκάσει τον Κίτσεενερ να τον κυνηγήσει μέσα από τις ξεραμένες εκτάσεις του Σουδάν, μακριά από το Νείλο και από τις γραμμές ανεφοδιασμού του. Ωστόσο, αυτό θα σήμαινε εγκατάλειψη της πόλης του Ομντουρμάν, της πρωτεύουσας του Σουδάν.

Οχυρώνοντας το φαράγγι της Shabluka, μεταξύ Metammeh και Ομντουρμάν, στο σημείο που ο Νείλος στένυε σε 100 γιάρδες πλάτος και ο χείμαρρος του γινόταν πολύ ορμητικός δυσκολεύοντας τις κανονιοφόρους να τον διασχίσουν, θα γινόταν πολύ δύσκολο για τον Κίτσεενερ να το διασχίσει. Στην πραγματικότητα, ο Χαλίφης είχε αρχίσει να οχυρώνει αυτή την τοποθεσία, αλλά εγκατέλειψε το σχέδιο.

Μπορούσε να μην είχε επιτεθεί στον Άγγλο-αιγυπτιακό στρατό στην Egeiga και να περιμένει τον Κίτσεενερ να κινηθεί έξω από τον καταυλισμό κατευθείαν προς το Ομντουρμάν. Με τον τεράστιο στρατό του τοποθετημένο στους λόφους Κερρερί και στα υψώματα του Jebel Surgham, μπορούσε να είχε κάνει μια μαζική κυκλωτική επίθεση στη φάλαγγα του Κίτσεενερ.

Ωστόσο, έχοντας αποφασίσει μια γενική επίθεση, μπορούσε να την πραγματοποιήσει τη νύκτα. Ο Κίτσεενερ φοβόταν πολύ μια νυκτερινή επίθεση. Οι στρατηγού του, Ibrahim Khalil, Osman Azrak και ο Οσμάν Ντίγκνα, τον πίεζαν για νυκτερινή επίθεση, ο πρώτος δε είχε κάνει αναγνώριση του εδάφους. Αντίθετα, αυτός άκουσε τη συμβουλή του γιού του, Σεΐχη al-Din, ο οποίος ισχυρίστηκε, ότι μια νυκτερινή επίθεση δε θα επέτρεπε στους άντρες του να πολεμήσουν με πλεονέκτημα.

Το αποτέλεσμα της εκστρατείας

Το καλύτερο που μπορεί κάποιος να ισχυριστεί είναι ότι, οι Ανσάρ πολέμησαν και πέθαναν με γενναιότητα. Απέναντι στην τρομερή δύναμη πυρός του στρατού του Κίτσεενερ συνέχιζαν απόητοι τις επιθέσεις τους, ανάμεσα στα πτώματα των συμπολεμιστών τους και έπεσαν μέχρι ενός.

Στις 4 Σεπτεμβρίου 1898, δυο μέρες μετά τη μάχη του Ομντουρμάν, αντιπρόσωποι από κάθε σύνταγμα και Σώμα παρατάχθηκαν στην αριστερή όχθη του Γαλάζιου Νείλου μπροστά από τα ερείπια του παλατιού του Γκόρντον. Ακούστηκαν οι εθνικοί ύμνοι της Βρετανίας και της Αιγύπτου και η σεμνή τελετή έληξε με τον αγαπημένο ύμνο του Γκόρντον «Abide With Me».

Εκκαθαριστικές επιχειρήσεις μετά τη μάχη του Ομντουρμάν

Η εκστρατεία τελείωσε. Τα βρετανικά στρατεύματα έφυγαν από το Σουδάν, το 21ο σύνταγμα Λογχοφόρων και η Φρουρά των Γρεναδιέρων επέστρεψαν στην πατρίδα τους για να παρελάσουν ανάμεσα στο πλήθος που ζητωκραύγασε.

Ο αιγυπτιακός στρατός συνέχισε το κυνήγι του Χαλίφη και των εναπομεινάντων οπλαρχηγών του, συμπεριλαμβανομένου και του Αχμέντ Φεντίλ (Ahmed Fedil), ο οποίος βρισκόταν στην Gedaref με 6.000 άντρες τη στιγμή της μάχης του Ομντουρμάν. Στην προσπάθεια του να ενωθεί με τον Χαλίφη, διέσχισε το Νείλο, αφήνοντας φρουρά στη Gedaref, η οποία αμέσως δέχτηκε επίθεση από τον αντισυνταγματάρχη Πάρσονς (Parsons), που βρίσκονταν στην Κασσάλα, και τους 1.350 άντρες του.

Στις 7 Σεπτεμβρίου ο Πάρσονς προέλασε επικεφαλής του 16ου αιγυπτιακού τάγματος, ενός τάγματος άτακτων από την Κασσάλα, ενός μικρού Σώματος Καμήλων και περίπου 370 Αράβων άτακτων. Αφού χρειάστηκε έξι μέρες για να διασχίσει το φουσκωμένο ποταμό Ατμπάρα σε ξύλινες με καραβόπανα βάρκες, δέχτηκε επίθεση από 3.500 Δερβίσηδες. Μετά την απόκρουση της επίθεσης τους και την απώλεια 100 αντρών περίπου, η δύναμη του Πάρσονς κυριεύσε την Gedaref και πολιορκήθηκε από τον στρατό του Φεντίλ, που επέστρεφε στην πόλη.

Ο στρατηγός Rundle με ενισχύσεις 1.100 αντρών έφτασε στις 22 Οκτωβρίου διαλύοντας τη δύναμη του Φεντίλ, που διασκορπίστηκε νότια προς το χωριό Rosaires στις όχθες του Νείλου. Ο Κίτσεενερ έστειλε τον συνταγματάρχη Λούις με την κανονιοφόρο Nazir και Αιγύπτιους στρατιώτες, ο οποίος συνέλαβε τον Φεντίλ την ημέρα των Χριστουγέννων. Την επόμενη μέρα το αποδυναμωμένο 10ο σουδανικό τάγμα επιτέθηκε εφ' όπλου λόγχη στον εχθρό, που ήταν καλά οχυρωμένος σε ένα καταπράσινο νησάκι, έχοντας απώλειες εννέα αξιωματικών και 151 αντρών. Οι Δερβίσηδες είχαν περίπου 2.000 νεκρούς και οι επιζώντες παραδόθηκαν αργότερα σε μια κανονιοφόρο στο Νείλο. Ο ίδιος ο Φεντίλ δραπέτευσε και κατάφερε να ενωθεί με τον Χαλίφη στο Κορντοφάν.

Βρετανικά Μετάλλια Τιμής για την εκστρατεία

Το Μετάλλιο Τιμής KHARTOUM 1898 απονεμήθηκε στις παρακάτω μονάδες σε αναγνώριση των υπηρεσιών που πρόσφεραν στο στρατό του Σερ Χέρμπερτ Κίτσεενερ στην εκστρατεία του 1898.

21ο Σύνταγμα Λογχοφόρων	Φρουρά Γρεναδιέρων
Τυφεκιοφόροι Northumberland	Σύνταγμα Royal Warwickshire
Σύνταγμα Lincolnshire	Τυφεκιοφόροι Lancashire
The Seaforth Highlanders	The Cameron Highlanders

Το κυνήγι του Χαλίφη

Αμέσως μετά την πτώση του Ομντουρμάν μια φάλαγγα υπό τον Slatin Pasha και δυο κανονιοφόρους ξεκίνησε την καταδίωξη του Χαλίφη, αλλά εγκατέλειψε αμέσως την προσπάθεια. Αργότερα έγινε γνωστό ότι οι φυγάδες κατευθύνονταν στο εσωτερικό της επαρχίας Κορντοφάν. Για περισσότερο από ένα χρόνο ο Χαλίφης, ο Οσμάν Ντίγκνα, ο Σεΐχης al-Din, ο alī wad Ullu και μια μικρή ομάδα από πιστούς ακόλουθους μετακινούνταν στο νοτιοδυτικό Σουδάν, ψάχνοντας για τροφή και αντιμετωπίζοντας επιθέσεις από τοπικές φυλές.

Ύστερα από μια αποτυχημένη, λόγω έλλειψης νερού, αποστολή του αδελφού του Κίτσεενερ, ξεκίνησε μια δεύτερη υπό τον συνταγματάρχη Γουίνγκεϊτ (Wingate) και 3.700 άντρες. Ο Γουίνγκεϊτ ανακάλυψε και νίκησε τις δυνάμεις του Αχμέντ Φεντίλ το Νοέμβριο του 1899. Με το μικρό στρατό του και τους επιζώντες της δύναμης του Φεντίλ, ο Χαλίφης αποφάσισε να σταματήσει στα πηγάδια του Um Dibaykarat. Αναμένοντας το τέλος τους, αυτός και οι οπλαρχηγοί του κάθισαν πάνω σε χαλιά προσευχής και περίμεναν τη βροχή από σφαίρες που θα τους σκότωναν. Μόνο ο Οσμάν Ντίγκνα δραπέτευσε και συνελήφθη ένα μήνα αργότερα. Κλεισμένος στις αιγυπτιακές φυλακές, επέζησε έως το 1924. Εκατοντάδες φυλακισμένοι πέθαναν από αρρώστιες στη φυλακή της Rosetta, ανάμεσα τους και ο Σεΐχης al-Din, ο οποίος υπέκυψε από γάγγραινα σε τραύμα, που προκλήθηκε στη μάχη στο Um Dibaykarat.

Το πτώμα του Χαλίφη στο Um Dibaykarat (τρίτο από δεξιά)

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΤΗΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

1885

26 Ιανουαρίου - Πτώση του Χαρτούμ. Θάνατος του Γκόρντον. Οι Ανσάρ κατακτούν την Κασσάλα και το Σεννάρ.

31 Δεκεμβρίου - Μάχη του Γκίνις.

1887

Αρχίζει ο πόλεμος των Ανσάρ με την Αβησσυνία.

1888

20 Δεκεμβρίου - Ο Γκρένφελ νικά τον Οσμάν Ντίγκνα στη Γκαμάιζα και δίνει τέλος στην πολιορκία του Σουακίμ.

1889

Λιμός στο Σουδάν

Ιούλιος - Οι Ανσάρ εισβάλλουν στην Αίγυπτο.

3 Αυγούστου - Οι Ανσάρ ηττώνται στη μάχη του Τοσκί.

1891

19 Φεβρουαρίου - Οι αιγυπτιακές δυνάμεις νικούν τους Ανσάρ στο Τοκάρ. Αποτυχημένη επανάσταση εναντίον του Χαλίφη.

1892

Φεβρουάριος - Ο Γκρένφελ παραιτείται από τη θέση του Sirdar.

Μάρτιος - Ο Κίτσεενερ διορίζεται Sirdar.

1893

Δεκέμβριος - Οι Ιταλοί νικούν τους Ανσάρ του Ahmad wad-Ali στη μάχη του Αγκορντάτ.

1894

Ιούλιος - Οι Ιταλοί κυριεύουν την Κασσάλα.

1895

Ο Slatin Pasha δραπετεύει από τον Χαλίφη.

1896

Μάρτιος

1 - Οι Αβησσουνοί νικούν τους Ιταλούς στην Adowa.

15 - Ο Χάντερ κυριεύει την Ακάσα.

7 *Ιουνίου* - Μάχη του Φιρκέτ.

Σεπτέμβριος

19 - Βομβαρδισμός του Χαφίρ από τις κανονιοφόρους.

23 - Ο Άγγλο-αιγυπτιακός στρατός εισέρχεται στην Ντόνγκολα.

1897

1 *Ιανουαρίου* - Πρώτες ράγες για το σιδηρόδρομο από το Wadi Halfa στο Abu Hamed.

Ιούνιος - Ο Χαλίφης στέλνει τον Μαχμούντ και το στρατό του στο Metammeh.

Αύγουστος

7 - Ο Χάντερ επιτίθεται στο Abu Hamed.

21 - Οι Ανσάρ εγκαταλείπουν το Μπερμπέρ έπειτα από ανταρσία της φρουράς.

31 - Ο Κίτσεενερ κυριεύει το Μπερμπέρ.

31 *Οκτωβρίου* - Ο σιδηρόδρομος φτάνει στο Abu Hamed.

Δεκέμβριος

25 - Η κατοχή της Κασάλα περνά από τους Ιταλούς στους Αιγυπτίους.

31 - Ο Sirdar ζητά ενισχύσεις σε βρετανικά στρατεύματα.

1898

26 *Φεβρουαρίου* - Η βρετανική ταξιαρχία ξεκινά για το μέτωπο από το Abu Dis.

Μάρτιος

3 - Η βρετανική ταξιαρχία φτάνει στη Dibeika.

15 - Ο Sirdar φεύγει από το Μπερμπέρ.

16 - Συγκέντρωση του στρατού στο Kenur.

20 - Ο στρατός προελαύνει κατά μήκος του ποταμού Ατμπάρα.

21 - Πρώτη επαφή με το ιππικό των Δερβίσηδων.

27 - Επιδρομή και καταστροφή του Σέντι.

30 - Ο στρατηγός Χάντερ κάνει αναγνώριση στον καταυλισμό του Μαχμούντ.

Απρίλιος

4 - Δεύτερη αναγνώριση και σύγκρουση ιππικού έξω από τον καταυλισμό του Μαχμούντ.

8 - Μάχη του ποταμού Ατμπάρα.

11 - Ο Sirdar μπαίνει θριαμβευτής στο Μπερμπέρ.

18 - Ο σιδηρόδρομος φτάνει στο Abeidieh και ξεκινά η κατασκευή νέων κανονιοφόρων.

Μέσα Ιουνίου - Ο σιδηρόδρομος φτάνει στο Οχυρό Ατμπάρα.

Αρχές Ιουλίου - Η ταξιαρχία του Λούις αφήνει τον ποταμό Ατμπάρα προς νότο.

Αύγουστος

3-17 - Η δεύτερη βρετανική ταξιαρχία φτάνει στο Οχυρό Ατμπάρα.

13 - Ο Sirdar φεύγει από το Οχυρό Ατμπάρα.

18 - Οι τελευταίοι στρατιώτες φεύγουν από το Οχυρό Ατμπάρα.

28 - Τελική συγκέντρωση στο Jebel Royan.

29 - Πορεία από το Jebel Royan στο Wady Abid (οκτώ μίλια).

30 - Πορεία από το Wady el Abid στο Sayal (δέκα μίλια).

31 - Πορεία από το Sayal στο Sururab (οκτώ μίλια). Βομβαρδισμός του χωριού Κερρερί.

Σεπτέμβριος

1 - Πορεία προς την Egeiga (έξι μίλια). Βομβαρδισμός των οχυρών του Ομντουρμάν.

2 - Μάχη και κατάληψη του Ομντουρμάν.

4 - Κηδεμία του Γκόρντον.

9 - Ο Sirdar ξεκινά για τη Fashoda.⁷

22 - Μάχη της Gedaref.

24 - Ο Sirdar επιστρέφει από τη Fashoda.

---

⁷ **Fashoda.** Πόλη του νοτίου Σουδάν. Ο ταγματάρχης Jean-Baptiste Marchand με δύναμη 120 στρατιωτών και 12 Γάλλων αξιωματικών επιχείρησε να κατακτήσει την περιοχή του Σουδάν γύρω από τη Fashoda και να την προσαρτήσει στη Γαλλία. Στις 18 Σεπτεμβρίου έφτασε στη Fashoda ο Κίτσενερ. Η Αγγλία και η Γαλλία έφτασαν στο χείλος της σύγκρουσης. Ο πόλεμος αποφεύχθηκε τελικά χάρη στην πρωτοβουλία του νέου Υπουργού Εξωτερικών της Γαλλίας Theophile Delcasse, ο οποίος επιθυμούσε τη συμμαχία της Μ. Βρετανίας έναντι της Γερμανίας.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εξώφυλλο βιβλίου - Ένας έφιππος οπλαρχηγός οδηγεί τους Δερβίσηδες στην επίθεση κατά τη μάχη του Ομντουρμάν.

Σελίδα 3 - Φωτογραφία εποχής που δείχνει τα ερείπια του τύμβου του Μαχντί στο Ομντουρμάν το 1906. Από το βιβλίο του A.B. De Guerville “*New Egypt*”, Νέα Υόρκη 1906.

Σελίδα 9 - Χέρμπερτ Κίτσεενερ

Σελίδα 10 - Χαλίφης Abdullahi al Taishi

Σελίδα 22 - Σχέδιο που αναπαριστά την επίθεση του αιγυπτιακού στρατού στη μάχη του Φιρκέτ. Από το βιβλίο του Archibald Forbes *Illustrated Battles of the Nineteenth Century* volume 2, 1895.

Σελίδα 27 - Σχεδιάγραμμα της μάχης του ποταμού Ατμπάρα με τη διάταξη των αντιπάλων στρατών. Από το βιβλίο του Ουίνστον Τσώρτσιλ *The River War 1899*.

Σελίδα 31 - Οι κινήσεις των αντιπάλων πριν τη μάχη του Ομντουρμάν. Από το βιβλίο του Ουίνστον Τσώρτσιλ *The River War 1899*.

Σελίδα 33 - Ο τύμβος του Μαχντί στο Ομντουρμάν.

Σελίδα 36 - Η πρώτη επίθεση του Χαλίφη στη μάχη του Ομντουρμάν. Από το βιβλίο του Ουίνστον Τσώρτσιλ *The River War 1899*.

Σελίδα 39 - 1) Η επίθεση του 21ου Συντάγματος Λογχοφόρων κατά των Ανσάρ στη μάχη του Ομντουρμάν. Πίνακας του William Barnes Wollen (1857-1936). 2) Σχεδιάγραμμα της επίθεσης του 21ου Συντάγματος Λογχοφόρων.

Σελίδα 41 - Η αντεπίθεση του Άγγλο-αιγυπτιακού στρατού στη μάχη του Ομντουρμάν.

Σελίδα 42 - Σχεδιάγραμμα της μάχης του Ομντουρμάν με την επίθεση των Δερβίσηδων στην ταξιαρχία του Μακντόναλντ. Από το βιβλίο του Ουίνστον Τσώρτσιλ *The River War 1899*.

Σελίδα 43 - Οι θέσεις των αντιπάλων μετά τη μάχη του Ομντουρμάν.

Σελίδα 49 - Φωτογραφία εποχής (1899) με τα πτώματα του Χαλίφη και των συντρόφων του μετά τη μάχη του Um Dibaykarat.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ALFORD, H.S.** και **SWORD, W.D.** *The Egyptian Sudan. Its Loss and Recovery* (London 1898)
- ATTERIDGE, A. Hilliard** *Towards Khartoum. The Story of the Sudan War 1896* (London 1897)
- *Wars of the Nineties* (London 1899)
- BENETTI, E.N.** *The Downfall of the Dervishes* (London 1898)
- BURLEIGH, Bennett** *The Khartoum Campaign* (London 1899)
- CALLWELL, Colonel C.E.** *Small Wars. Their Principle and Practice* (London 1895 και 1976)
- CARMAN, W.Y.** *The Military History of Egypt* (Cairo 1945)
- COLLINS, R.O.** *The Southern Sudan 1883-1898* (Yale 1962)
- CHURCHILL, Winston S.** *The River War* (London 1899 και 1973)
- *My Early Life* (London 1930 και 1973)
- FEATHERSTONE, Donald** *Colonial Small Wars* (Newton Abbot 1973)
- *Weapons and Equipment of the Victorian Soldier* (Poole 1978)
  - *Victoria's Enemies* (London 1989)
  - *Khartoum 1885* (London 1993)
- GLEICHEN, Captain Count** *With Camel Corps Up the Nile* (London 1886)
- *Handbook on the Sudan* (London 1898)
- HOLT, P.M.** *The Mahdist State in the Sudan* (Oxford 1958)
- JACKSON, H.C.** *Osman Digna* (London 1926)
- *The Fighting Sudanese* (London 1954)
- NEUFELD, K.** *A Prisoner of the Khalifa* (London 1899)
- ROYLE, Charles** *The Egyptian Campaigns 1882-99* (London 1900)
- SLATIN, R.** *Fire and Sword in the Sudan* (London 1897)

STEEVENS, G.W. *With Kitchener to Khartoum* (Edinburgh 1898)

THEOBALD, A.B. *The Mahadiya* (London 1951)

WARNER, P. *Dervish. The Rise and the Fall of an African Empire* (London 1973)

WILKINSON-LATHAM, R. και M. ROFFE *The Sudan Campaigns 1881-1898* (London 1973)

WINGATE, F.R. *Mahdism and the Egyptian Sudan* (London 1891 και 1968)

ZEILER, P. *Omdurman* (London 1973)

ZULFO, Ismat Hasan Karari. *The Sudanese Account of the Battle of Omdurman* (London 1980)

The Daily Telegraph (London 1883-1899)

The Graphic (London 1883-1899)

The Illustrated London News (London 1883-1899)

Navy and Army Illustrated (1896-1898)

Savage and Soldier (αμερικανικό περιοδικό)

Soldiers of the Queen (Journal of the Victorian Military Society)

The Sudan Intelligence Reports, Egyptian Army (Cairo 1896/9)